

Ungdomsråd – et godt tiltak for deltakelse og innflytelse i lokaldemokratiet?

**- En studie av kommunalt initierte ungdomsråd i to
kommuner**

Gunvor Grimnes

*Masteroppgave i statsvitenskap
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Universitetet i Tromsø
Høsten 2007*

Forord

Nå som jeg er ferdig med oppgaven, er det flere som fortjener å bli nevnt.

Tusen takk til min veileder Hilde Bjørnå for raske og gode tilbakemeldinger.

Jeg må også takke mine informanter som gjorde denne oppgaven mulig.

Jeg vil også takke min kjære familie, spesielt mine to søstre som gir meg middag, penger og fine ord når jeg trenger det. Takk til Asbjørn Bartnes for korrekturlesing og nyttige innspill. Tusen takk til min kjære Henning.

Og ikke minst takk til alle koselige folk på lesesalen ☺ Æ bli å savn dåkker!

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	7
1.1	Ungdom og demokrati satt i perspektiv.....	7
1.2	Problemstilling.....	10
1.3	Metode.....	11
1.4	Oppgavens videre oppbygging.....	14
2	Ungdom og deltakelse.....	17
2.1	Ungdom – en ubrukt ressurs?.....	17
2.2	Hva er et ungdomsråd?.....	18
2.3	Hvilke statlige initiativ finnes?.....	19
2.4	Oppsummering.....	21
3	Teori – demokrati og deltakelse.....	23
3.1	Innledning.....	23
3.2	Deltakelse som verdi i kommunen.....	23
3.3	Medvirkning i demokratiteorien.....	24
3.4	Konkurransedemokrati.....	25
3.5	Deltakerdemokrati.....	26
3.5.1	Benjamin Barbers ”strong democracy”.....	27
3.5.2	Carole Pateman og deltakerdemokratiet.....	28
3.6	Deliberativt demokrati.....	29
3.7	Medborgerskap, demokrati og deltakelse.....	31
3.8	Oppsummering.....	32
4	Empirisk bakgrunn.....	35
4.1	Lyngen kommune.....	35
4.2	Lyngen ungdomsråd.....	36
4.3	Åfjord kommune.....	38
4.4	Åfjord ungdomsråd.....	38

5	Empiri - erfaringer med ungdomsråd.....	41
5.1	Voksenkontaktens erfaringer.....	41
5.1.1	Reell makt – eller bare et symbol?.....	41
5.1.2	Ungdomsråd – en arena for kunnskap og læring?.....	44
5.1.3	Hvilke betingelser forutsettes for et levedyktig ungdomsråd?.....	45
5.2	Ungdomsrådets erfaringer.....	47
5.2.1	Ungdomsråd som effektivt innflytelsesorgan?.....	47
5.2.2	Læringsaspektet ved ungdomsråd.....	50
5.2.3	Hva skaper gode betingelser?.....	51
5.3	Hvorfor fungerer ikke alltid ordningen med ungdomsråd?.....	52
5.4	Oppsummering av voksenkontaktens og ungdomsrådets erfaringer.....	53
6	Analyse.....	55
6.1	Innledning.....	55
6.2	Har ungdom reell innflytelse og medvirkning gjennom ungdomsrådene?.....	55
6.3	Ungdomsråd – skole i demokrati?.....	61
6.4	Betingelser og utfordringer.....	63
6.5	Ungdom og medvirkning – symbolpolitikk eller realpolitikk?.....	65
7	Avslutning.....	67
7.1	Ungdomsråd – politisk lekestue?.....	68
8	Litteraturliste.....	73

1 Innledning

1.1 Ungdom og demokrati satt i perspektiv

I Barne- og likestillingsdepartementets utgivelse *Satsing på barn og unge. Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2007* heter det:

Det er et mål å øke antallet kommuner med bred medvirkning fra barn og ungdom. Barn og ungdoms deltagelse og innflytelse i plan- og beslutningsprosesser må bli så godt innarbeidet at dette blir en naturlig del av det ordinære arbeidet overfor barn og ungdom i kommunene (BLD 2007).

Sitatet viser at det ikke er noe i veien med ambisjonene, men hvordan står det til med viljen og evnen til å gjennomføre regjeringens ønske om et inkluderende lokaldemokrati?

I denne oppgaven vil nettopp dette være utgangspunktet. Jeg vil se på ordningen med ungdomsråd, og hvordan det fungerer i to utvalgte kommuner i forhold til statens intensjoner for ungdom og medvirkning. Oppgaven vil rette seg mot tre forhold. For det første gir jeg et innblikk i bakgrunnen for og intensjoner med satsing på ungdom og demokrati. For det andre hvordan slike satsinger faktisk gjennomføres. Sist hvordan vi kan plassere ungdomsråd i en demokratiteoretisk ramme.

Det er ikke skrevet så mye om ungdom og demokrati tidligere, til tross for at temaet er svært aktuelt og interessant. Ungdom utgjør en stor gruppe av befolkningen, og er de som skal bygge landet videre. Ungdom er en viktig målgruppe for innsatsen i velferdsstaten, og dermed en viktig brukergruppe i forhold til kommunale tiltak (Liden og Ødegård 2002:21). Forskning viser at ungdom og unge voksne dessverre i stor grad faller utenfor politisk deltakelse. I vårt representative demokrati er det uheldig dersom en stor gruppe faller utenfor de demokratiske kanalene. Et levende demokrati forutsetter en bred deltakelse fra alle lag av befolkningen. Et nøkkelord i denne sammenhengen er representasjon. Ungdom skal være representert i kraft av å være en ressurssterk, viktig gruppe; et "speilbilde av fremtiden" (Liden og Ødegård 2002:10). Likevel viser det seg at unge er kraftig underrepresentert i lokaldemokratiet. For perioden 2003-2007 mangler 66 % av kommunene representanter under 22 år, og 18 % av kommunene mangler representanter under 31 år (Berglund og Winsvold 2005:29). Videre ser

man at valgdeltakelsen er særlig lav blant førstegangsvølgere og unge voksne generelt (Bjørklund 2005).

Det er i alles interesse at ungdom på et tidlig tidspunkt blir inkludert og engasjert i lokaldemokratiet. For kommunen er dette nyttig fordi de får nærhet til en viktig gruppe i lokalsamfunnet. For det første representerer gruppen store ressurser og en ung optimisme. Samtidig kan kommunen dra nytte av denne kompetansen, og ved å skape et godt miljø for ungdom legger kommunen til rette for at ungdommene blir i bygda. For de unge er det viktig å bli hørt og ha anledning til å påvirke lokalsamfunnet. Det å få anerkjennelse for hvem man er og hva man står for er svært viktig, spesielt for denne gruppen. Samfunnet for øvrig vil også nyte godt av å ha levende lokaldemokrati der de yngste er representert. Det viser seg at en stor gruppe av de som de som sitter på Stortinget begynte sine karrierer i lokalpolitikken. Samlet viser dette at deltakelse har verdifull effekt både på personlig, lokalt og nasjonalt nivå.

Ulike demokratiteoretiske retninger har alle ulikt syn på demokrati, deltakelse og representasjon. Noen ser utbredt deltakelse som en utømmelig ressurs, mens andre er skeptiske til et bredt, folkelig engasjement. I denne oppgaven vil tre ulike teoretiske tilnærminger til demokratibegrepet være sentrale, nemlig konkurransedemokrati, deltakerdemokrati og deliberativt demokrati. Ungdomsråd er en form for deltakelse som kan knyttes til flere aspekter ved lokaldemokratiet og demokratiteori. Dette være seg nærhet mellom folket og politikerne, deltakelse som skole i demokrati og deltakelse som del av sosialiseringsprosessen. Vi vil se at ordningen med ungdomsråd og medvirkningsprosjekter best forstås i lys av det deltakerdemokratiske og det deliberative perspektivet.

Satt på spissen kan vi slå fast at det typiske kommunestyremedlem er en middelaldrende mann ansatt i offentlig sektor. Det er derfor helt tydelig at det er ønskelig med unge krefter inn i kommunestyrene og i lokaldemokratiet mer generelt. Dersom man skal klare å engasjere ungdom til å interessere seg for lokaldemokrati er man nødt til å gi dem innflytelse og anerkjennelse på et tidlig tidspunkt. Kommunene må være modige og slippe til ungdom på en helt annen måte enn det som i mange kommuner er praksis i dag. Man kan ikke tillate at ungdomsråd brukes som et demokratisk alibi, som i realiteten ikke har noe makt.

Opprinnelig ønsket jeg å ha en komparativ oppgave der jeg så på en kommune som hadde et velfungerende ungdomsråd og en kommune der ungdomsrådet ikke fungerte. Det viste seg å

være vanskelig å finne en kommune som ville innrømme at de ikke fikk det til å fungere og å få folk til å stille opp som representanter for dette. Derfor endret jeg etter hvert vinkling på oppgaven til å se på ungdomsråd som fenomen i forhold til to relativt likestilte kommuner. Jeg har valgt å se på Lyngen kommune i Troms og Åfjord kommune i Sør-Trøndelag. Valg av kommuner vil jeg komme tilbake til i metoden. Jeg bruker intervju som metode og demokratiteori for å analysere funnene. Jeg har valgt to kommuner for å få bredde og dybde på materialet. Sammenligninger vil finne sted der dette er naturlig og konstruktivt.

Statens, og mer bestemt ulike departements synspunkter, blir i oppgaven presentert på bakgrunn av offentlige dokumenter. Ungdommenes erfaringer blir presentert gjennom intervju av lederne av de to ungdomsrådene, samt et ordinært medlem fra Lyngen kommunen. De utvalgte kommunene representeres også av to såkalte voksenkontakter som utgjør statens forlengede arm i forsøket på å inkludere ungdom i lokalpolitikken. I tillegg er den empiriske bakgrunnen i kapittel 4 basert på informasjon fra en representant fra hver av kommunene. Videre er erfaringer fra en sentral representant fra Tromsø kommune i forhold til drift av ungdomsråd inkludert i kapittel 5. Dette utgjør i alt åtte informanter. Samlet vil dette materialet gi et grunnlag for analysen og videre konklusjoner som kan gi en pekepinn på i hvilken grad ordningen med ungdomsråd er vellykket. Videre hva som eventuelt kan gjøre at satsingsområdet ungdom og demokrati blir, som departementet uttaler, ”så godt innarbeidet at dette blir en naturlig del av det ordinære arbeidet overfor barn og ungdom i kommunene” (BLD 2007).

Med denne oppgaven ønsker jeg å sette fokus på temaet ungdom og demokrati, og se på i hvilken grad ordningen med ungdomsråd er en vellykket måte å inkludere ungdom i lokaldemokratiet på. Forhåpentligvis kan denne oppgaven være et bidrag til en debatt rundt ungdom og representasjon, og være med å åpne for at ungdom i større grad enn i dag får reell makt og innflytelse i lokaldemokratiet. Ungdom sitter på store ressurser, og de fortjener bedre enn å bli redusert til et symbolpolitisk virkemiddel.

1.2 Problemstilling

Jeg har nå gitt et innblikk i hvorfor ungdom og demokrati er et interessant og aktuelt tema. Jeg har vist at regjeringen ønsker at ungdom skal inkluderes som likestilte borgere i de lokalpolitiske prosessene. Videre ser vi at ungdom og unge voksne er underrepresentert i de lokalpolitiske organene. Dette kan føre til problemer for demokratiet i det lange løp. Ungdomsråd kan være en konstruktiv måte å inkludere ungdommer i lokaldemokratiet på. Samtidig kan dette på sikt føre til positive følger for samfunnet som helhet, da tidlig deltakelse kan føre til også senere engasjement og interesse for politikk og samfunnsliv. På bakgrunn av dette har jeg formulert følgende problemstilling:

”Hva slags betydning har ordningen med ungdomsråd i forhold til politisk innflytelse og deltakelse fra ungdom?”

I begrepet innflytelse ligger det en forestilling om reell mulighet for å påvirke prioriteringer, prosesser eller faktiske beslutninger innenfor, i dette tilfelle, lokaldemokratiet. Deltakelse omfatter aktiv medvirkning i demokratiet, her i form av deltakelse i ungdomsråd. For å belyse problemstillingen gjør jeg rede for ordningen med ungdomsråd i to kommuner, Åfjord og Lyngen kommuner. Ungdomsråd er ment å være et verktøy for ungdommene til å påvirke beslutninger og prioriteringer i sin hjemkommune. Samtidig kan rådet også ses på som et verktøy for kommunen til å pleie nær kontakt med en viktig gruppe i lokaldemokratiet. Gruppen representerer også store ressurser, som kommunen kan dra nytte av. I intervjuene bruker jeg ulikt sett av spørsmål til voksenkontaktene og ungdomsrådene. Begge settene av intervju fokuserer på tre hovedtema; ungdomsråd som arena for reell innflytelse, ungdomsråd som en arena for læring samt hvilke betingelser og utfordringer ungdomsrådene har. Disse temaene avleder tre underspørsmål:

- a. **”I hvor stor grad har ungdomsrådet reell innflytelse?”**
- b. **”I hvilken grad fungerer ungdomsråd som ”skole i demokrati”?”**
- c. **”Hvilke elementer må være til stede for at ungdomsrådet skal fungere, og hvilke utfordringer møter ungdomsrådene?”**

Ved hjelp av disse spørsmålene ser jeg på hvordan Lyngen kommune og Åfjord kommune forholder seg til ordningen med ungdomsråd, og i hvilken grad ordningen kan betegnes som vellykket. Problemstillingen og de tre underspørsmålene vil danne grunnlaget for en analyse og videre konklusjoner.

1.3 Metode

Denne oppgaven er en kvalitativ casestudie, hvor ungdomsråd som fenomen utgjør caset. Dette caset vil jeg belyse i forhold til to kommuners forhold til det. Kvalitative metoder har gradvis blitt mer akseptert og benyttet innenfor samfunnsvitenskapene. Kvalitative metoder kjennetegnes ved fokus på prosess og mening, analyse av tekst, nærhet til informantene og små utvalg (Thagaard 1998).

Enkelte hevder at kvalitativ forskning er lite egnet for generalisering, og at generalisering verken er mulig eller ønskelig (Grimen 2003, Andersen 1997). Selv om noen stiller spørsmål ved generaliserbarheten til kvalitative studier, kan man også argumentere for det motsatte. Under visse forutsetninger kan generalisering også finne sted innenfor kvalitative studier. For det første bør man være i stand til å sammenfatte et komplekst casemateriale på en enkel måte, uten at vesentlige sider ved en case går tapt. Videre bør generalisering være forenlig med annen eksisterende kunnskap på området. Til sist må teori og empiri være tett knyttet sammen (Andersen 1997:136). Generalisering innenfor kvalitativ forskning er mulig dersom vi legger til grunn at generalisering ikke er et spørsmål om enten eller. Generalisering dreier seg sjelden om begreper eller sammenhenger med universell gyldighet (Ibid:16). Slik ser vi at det er mulig å argumentere for generaliserbarheten til kvalitative studier.

Betegnelsen case kommer av det latinske casus, som understreker det enkelte tilfellet. Case-studier dreier seg om et eller noen få tilfeller som "gjøres til gjenstand for inngående studier" (Andersen 1997:2). Man går i dybden på en case, og presenterer en selvstendig og helhetlig analyse. Dette har både fordeler og ulemper. Ved å ha få case og få variabler har man muligheten til å gå i dybden, og presentere en grundig analyse av enkeltfenomen. Ulempen er at man ikke får den bredden på temaet som kunne vært ønskelig.

Formålet med et intervju er å få fyldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker opplever sin livssituasjon (Thagaard 1998). I forkant av intervjuene laget jeg en intervjuguide, som jeg fulgte under intervjuene. Guiden fungerte som en mal, men åpnet samtidig for å stille andre spørsmål underveis der det var naturlig, slik at intervjuet fikk en fin flyt (Grimen 2003:214). Et problem med bruk av intervju er faren for at informanten forteller forskeren det han eller hun tror forskeren vil høre (Thagaard 1998). Det er viktig at informanten ikke påvirkes til å svare på spørsmålene ut fra forskerens verdier og preferanser. Det må også tas høyde for at informantene ønsker å sette seg selv i et godt lys, eller ha andre bevisste eller ubevisste motiv bak sine svar. I mitt tilfelle kan man for eksempel se for seg at det er en mulighet for at voksenkontaktene vil forsøke å presentere kommunens og sin egen innsats i forhold til ungdomsrådene på en vel positiv måte. Samtidig bør man ta høyde for at ungdomsrådsrepresentantene kanskje ønsker å markere seg ovenfor ”de voksne”, at de er i opposisjon eller at de fremstiller et vel negativt bilde av egen påvirkningskraft. Det er på ingen måte sikkert at noe av det ovenstående er gyldig for intervjuene i denne oppgaven, men i alle kvalitative studier bør man være klar over faren for bevisste eller ubevisste føringer på de svarene informantene gir.

Da fortolkning er sentralt innenfor kvalitative metoder, reiser dette flere spørsmål i forhold til gyldighet og validitet. Tre begrep som er sentrale innenfor metode og vitenskap er validitet, reliabilitet og generalisering. Validitet innebærer at den metoden vi benytter, måler det vi faktisk ønsker å måle. Når vi velger metode må vi passe på at metoden vi velger, faktisk er den metoden som best måler det vi ønsker å undersøke. Reliabilitet handler om at gjentatte målinger med samme måleinstrument gir samme resultat. Generalisering innebærer i hvilken grad de konklusjonene man trekker kan overføres til en større gruppe (Ringdal 2001).

I begynnelsen av arbeidet med oppgaven søkte jeg etter litteratur på området. Det viste seg at det ikke finnes så mye litteratur på området ungdom og lokaldemokrati, men den litteraturen som finnes, er av nyere dato og av høy kvalitet. Dette gjelder blant annet Makt- og demokratiutredningens utgivelse *Ungdom, makt og mening* (Østerud et al. 2003), Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldrings rapport *Ungt engasjement* (Liden og Ødegård 2002) og Norsk institutt for by- og regionforsknings rapport *Unge folkevalgte* (Berglund og Winsvold 2005).

Jeg var interessert i å bruke to kommuner i oppgaven min, da dette vil åpne for en bredere analyse. Jeg ønsket å bruke to kommuner der ungdomsrådet var aktivt. Etter tips fra min veileder valgte jeg derfor Lyngen kommune i Troms som en av kommunene. Åfjord kommune er min hjemkommune, og falt derfor som et naturlig valg. I begge kommunene er ungdomsrådet aktivt. Valg av kommuner har derfor både praktiske og tilfeldige trekk.

For å hente inn informasjon fra informantene har jeg brukt intervju. Jeg laget ett sett av forskningsspørsmål med underliggende intervjuspørsmål til voksenkontaktene og et sett til ungdomsrådsrepresentantene. Årsaken til at jeg har ikke har flere representanter fra Åfjord ungdomsråd er at jeg dessverre ikke fikk noen til å stille. Jeg føler meg likevel trygg på at jeg har den informasjonen jeg trenger ettersom lederen fra Åfjord ungdomsråd ga utfyllende svar. Intervjuene har funnet sted over telefon. Ideelt sett burde intervjuene funnet sted ansikt til ansikt, men i mitt tilfelle var ikke dette mulig. På denne måten mister jeg den nære relasjonen til intervjuobjektet. Likevel mener jeg at jeg fikk all informasjon jeg trengte gjennom intervjuene, og at telefonintervju er en tilfredsstillende måte å innhente informasjon på. Alle intervjuene ble tatt opp på bånd. Informantene ble spurt i forkant av intervjuene om dette var greit. Fordelen med å ta opp samtalen på bånd er at jeg får med all den informasjonen som kommer frem, og at jeg ikke trenger å være bekymret for å miste viktig informasjon da jeg kan høre på opptaket mange ganger. I noen tilfeller har informantene fått oppfølgingsspørsmål på e-post.

Jeg vil knytte funnene opp mot den enkelte kommune. Dette fordi det skal være mulig å gjøre sammenligninger mellom kommunene. Jeg vil ikke knytte svarene direkte til person, men siden det er to små kommuner det er snakk om vil ikke informantene være anonyme i vid forstand. Da oppgavens tema ikke er av kontroversiell art, ser jeg ikke dette som noe stort problem.

Jeg har også benyttet noe dokumentanalyse i oppgaven. Dokumentanalyse defineres som analyse av ”dokumenter skrevet til et annet formål enn det forskeren skal bruke dokumentet til” (Thagaard 1998:56). Jeg har gått gjennom saksdokument og møtereferat fra kommunestyret i begge kommunene. Dette for å få et visst inntrykk av hvilke saker kommunestyrene behandler og om ungdomsrådsrepresentantene er nevnt i referatene.

1.4 Oppgavens videre oppbygging

Kapittel 2 er en redegjørelse for bakgrunnen for oppgaven. Jeg viser at ungdom er en underrepresentert gruppe i lokaldemokratiet, og peker på problemer dette medfører. Videre ser jeg kort på ordningen med ungdomsråd og hvordan barn og unges rettigheter ivaretas i en rekke lovverk. Deretter presenterer jeg de ulike statlige initiativene for økt fokus på ungdom og medvirkning.

I kapittel 3 presenteres oppgavens teoretiske grunnlag. Her gjør jeg rede for deltakelse som verdi i det kommunale selvstyret. Videre ser jeg på demokratiteori. Jeg presenterer ulike demokratiretninger som konkurransedemokrati, deltakerdemokrati og deliberativt demokrati, og ser disse i sammenheng med ungdomsråd. Jeg ser også på hva Makt- og demokratiutredningen sier om deltagelse og demokrati¹.

I kapittel 4 gjør jeg rede for oppgavens empiriske bakgrunn. Her presenterer jeg Lyngen kommune og Åfjord kommune og deres respektive ungdomsråd.

Kapittel 5 presenterer oppgavens empiriske grunnlag. Her presenterer jeg funnene fra intervjuene, som retter seg mot erfaringer knyttet til ordningen med ungdomsråd i Lyngen og Åfjord kommuner. Kommunene presenteres hver for seg. Voksenkontaktens erfaringer presenteres først. Deretter presenteres ungdomsrådsrepresentantenes erfaringer. Jeg gir også en kort redegjørelse av erfaringer knyttet til drift av ungdomsrådet i Tromsø kommune.

Kapittel 6 er analysekapittelet. Her knytter jeg empirien og teorien sammen, og ser på hvordan ungdomsrådene i de to kommunene faktisk fungerer. Fører ungdomsråd til deltakelse og innflytelse, eller blir ungdomsrådet et stillestående, politisk korrekt initiativ? Funnene kategoriseres i forhold til problemstillingens tre underspørsmål.

¹ Makt- og demokratiutredningen 1998-2003 består av en rekke utgivelser, som avsluttes med sluttboken *Makten og demokratiet* (Østerud et al. 2003). Foruten sluttboken vil det også refereres til to andre utgivelser fra Makt- og demokratiutredningen i denne oppgaven. Disse er *Ungdom, makt og mening* (Engelstad og Ødegård (red.) 2003) og *Folkets makt* (Strømsnes 2003).

Med kapittel 7 avsluttes oppgaven. Her samler jeg trådene, og gir et klart bilde av hva de viktigste funnene i oppgaven er. Videre hva dette sier om ungdom, deltakelse og innflytelse i forhold til ungdomsråd og lokaldemokrati.

2 Ungdom og deltagelse

I følgende kapittel gjør jeg rede for bakgrunnen for oppgavens tema; ungdom og lokaldemokrati. Dette innebærer ungdom og deltagelse, ungdomsråd og ulike statlige initiativ for å øke deltagelsen fra ungdom. Vi vil se at valgdeltakelsen blant førstegangsvelgere er lav og at unge voksne er underrepresentert i kommunestyre. Samtidig opplever man ulike initiativ fra staten som alle har til felles å øke de yngstes deltagelse i det demokratiske system. Et av virkemidlene er innføring av ungdomsråd.

2.1 Ungdom – en ubrukt ressurs?

Ungdom blir i stadig sterkere grad ansett som en ressursgruppe, som bør få innflytelse og lyttes til på lik linje med andre medborgere (Liden 2003:94). Likevel ser man at ungdom ikke deltar i demokratiet i den grad som er ønsket. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom den lave valgdeltakelsen blant førstegangsvelgere og unge voksne mer generelt. Synkende valgdeltakelse er et utbredt fenomen i vestlige land (Bjørklund 2001:69). Dette gjelder også for Norge. Ved stortingsvalg har ikke nedgangen vært så markant, selv om den har hatt en svak negativ kurve. Ved lokalvalgene er derimot tendensen klar: Stadig færre stemmer ved kommunestyre- og fylkestingsvalg. I 2007 var valgdeltakelsen på 61,7 prosent². Dette gjør at man kan sette spørsmålsteget ved lokaldemokratiets legitimitet. Samtidig bør det nevnes at lokaldemokratiundersøkelsene viser at lokaldemokratiet likevel har bred støtte og oppslutning i befolkningen (NOU 2006:7). En videre analyse av hva synkende valgdeltakelse betyr for demokratiet inngår ikke i denne oppgaven. Jeg nøyer meg med å slå fast at valgdeltakelsen er særlig lav blant førstegangsvelgere og unge voksne generelt. Ved valget i 2003 valgte 63 % av alle førstegangsvelgere å ikke stemme. Blant dem under 30 var hjemmesitterandelen på 62 % (Bjørklund 2005:201). Ser man på utviklingen fra 1971, har hjemmesitterne blitt yngre, gjennomsnittsalderen har gått ned, og det er flere menn enn kvinner som faller inn under denne gruppen (ibid:202). Denne utviklingen er uheldig. Demokrati betyr folkestyre. Dersom en gruppe av befolkningen faller utenfor de demokratiske kanalene, kan dette være alvorlig for demokratiets legitimitet. Dersom ungdom er eller blir en slik gruppe kan det på sikt bety en krise for demokratiet. Forskning på ungdoms politiske deltagelse har i stor grad begrenset

² <http://www.regjeringen.no/krd/html/valg2007/bk5.html>

seg til valgdeltagelse og partipolitisk deltagelse. I den senere tid har også deltagelse i aksjoner og organisasjoner blitt regnet som politisk deltagelse (Liden 2003:94). Det finnes relativt lite litteratur på området politisk engasjement og lokalpolitisk deltagelse blant ungdom under myndighetsalder (Liden og Ødegård 2002:7).

Omtrent hver fjerde innbygger er under 30 år, men mindre enn hver tiende politiker kommer fra denne aldersgruppen. Undersøkelser viser at det tar tid å komme inn i det representative demokratiet og i folkevalgte organer (Berglund og Winsvold 2005:28f). Dersom man skal unngå at disse tallene fortsetter å stige er det viktig å involvere unge i politikk og samfunnsliv på et tidlig stadium. Ungdomsråd kan bidra til at deltagelse i politiske fora etter myndighetsalder øker og at unge voksne blir involvert i lokalpolitikken på et tidligere tidspunkt enn det som er tilfellet i dag.

2.2 Hva er et ungdomsråd?

Ungdomsråd er et begrep som mangler en klar definisjon, da det ikke finnes noe felles mandat for ungdomsrådene. Ofte brukes begrepet som en samlebetegnelse på ulike medvirkningsprosjekter for barn og unge som barne- og ungdomsråd, ungdommens kommunestyre og fylkesting og barne- og ungdomshøringer. Videre i denne oppgaven vil ungdomsråd brukes om de kommunalt initierte rådene. Kommunalt initierte ungdomsråd ”uttrykker den tvetydige posisjonen ungdom under myndighetsalder har i forhold til politisk deltagelse og medborgerskap” (Liden 2003:93). Ungdomsrådets posisjon kan betegnes som tvetydig da dets rolle, mandat og virke ikke er fastlagt, men er opp til hver enkelt kommune å vurdere. Ordningen med ungdomsråd belyser også noen dilemmaer ved kommunalt initierte medvirkningstiltak. For det første har ungdomsrådet en uklar posisjon ved å være en organisatorisk hybrid. Dette på bakgrunn av at den mangler noe legitimitet da utvelgelsen er for tilfeldig og derfor ikke demokratisk fundert, samtidig som det gir legitimitet til forvaltningens avgjørelser. For det andre er ungdomsråd initiert av kommunale myndigheter. Dette bryter med tradisjonelle demokratiprinsipp der pressgrupper skal ha et autonomt forhold til myndighetene. For det tredje er det et dilemma at grupper som ikke selv er valgt, skal ha formell rett til å påvirke beslutninger i demokratisk valgte kanaler (Liden 2003:112f). Ungdomsråd finnes i omtrent tre av fire kommuner. Deres aktivitetsnivå og mandat varierer. De fleste rådene har åtte til seksten medlemmer under atten år som uttaler seg i

kommunalpolitiske saker. I de aller fleste rådene er ungdommene mellom 13 og 18 år, men enkelte kommuner har både yngre og eldre medlemmer. Dette gjelder særlig små kommuner. Ungdomsrådene har ikke noe partipolitisk tilknytting, men vil likevel gi et visst innblikk i saksbehandling og bevilgningsprosesser (Liden 2003).

De fleste kommuner oppgir kontakt med de unge som mottakere av velferdsgoder som den viktigste årsaken til at de ønsker ungdomsråd. Selv om det fra statlig hold refereres til lov og rett, som for eksempel FNs konvensjon for barns rettigheter, er slike begrunnelser lite vektlagt fra kommunenes side. Ideen er at en formalisert kontakt mellom ungdom, politikere og administrasjon skal sikre bedre saksbehandling og grunnlag for politiske vedtak. Ungdomsråd tillegges også en sosialiserende effekt. De kan bidra til økt politisk deltakelse, oppdra de unge til å bli demokratiske borgere og til å være kritisk tenkende og kreative. Videre anses opprettelsen av ungdomsråd som gode distriktspolitiske tiltak. (Liden og Ødegård 2002:50).

Barn og unges rett til medvirkning er ivaretatt i en rekke lover og konvensjoner, som blant annet FNs konvensjon om barns rettigheter, Grunnloven, Agenda 21, Forvaltningsloven, Barneombudsloven, Lov om barnevern, Grunnskoleloven, Lov om videregående opplæring, Læreplanverket, Kommuneloven og Plan- og bygningsloven (Skimmeli 2000).

De fleste ungdomsråd har kommet i stand etter initiativ fra politikere og forvaltningen. Ungdom er i liten grad drivkraften bak opprettelsen av nye ungdomsråd. En kartlegging av landets ungdomsråd viser at felles for alle er at de befinner seg på siden av det politiske systemet, samtidig som de er administrert av forvaltningen (ibid).

2.3 Hvilke statlige initiativ finnes?

I NOU 2006:7, *Det lokale folkestyre i endring?*, ytres det bekymring over underrepresentasjon av enkelte grupper i lokale folkevalgte organer. Grupper som nevnes er kvinner, eldre, funksjonshemmede, etniske minoriteter og unge. Samtidig er utvalget som står bak utredningen, bekymret over lav valgdeltakelse blant den yngste velgergruppen.

Valgdeltakelsen er vesentlig lavere enn blant de eldre, og sammenhengen er sterk og stigende. Et av forslagene for å snu denne trenden er å innføre stemmerett for 16-åringer. Dette vil ikke være tema for denne oppgaven, men viser at ungdom og deltagelse er et høyaktuelt område.

I 2003 initierte Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) en rekke lokaldemokratiprojekt, der målet var å styrke lokaldemokratiet på ulike måter. Forsøk med direktevalg av ordfører, innbyggerhøring, lokaldemokrati og IKT og lokaldemokratiundersøkelsen er noen av prosjektene som ble satt i gang. Det prosjektet som imidlertid er av særlig interesse for denne oppgaven er ”Ungdom og demokrati”. Begrunnelsen for prosjektet var at unge borgere har lavere valgdeltakelse og deltar i mindre grad i kommunalt folkevalgte organer enn andre grupper. Barn og unge under 18 år har ikke stemmerett, og derfor heller ikke anledning til å delta i kommunepolitikken som representanter i kommunestyret eller formannskap. Som en konsekvens av dette er det en viss fare for at barn og unges interesser ikke blir godt nok ivaretatt i kommunens politiske organer. En måte å involvere ungdom i lokaldemokratiet på er gjennom å opprette ulike medvirkningsorgan, som ungdomsråd. Departementet legger ingen føringer på hvilken myndighet disse rådene skal ha, men som eksempler på hvilken plass ungdomsrådene kan ha nevner departementet møte- og talerett og mulighet for unge under 18 til å bli medlemmer i kommunale utvalg som eksempler på hvilken plass ungdomsrådene kan ha. Departementet understreker videre at de gir økonomisk støtte til ulike prosjekter som retter seg mot ungdom og deltagelse (KRD 2003).

Høsten 2006 sier Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) i en pressemelding ”Ungdom må få reell innflytelse”. Pressemeldingen dreier seg om ungdomsråd, og kommer samtidig med en utgivelse av en håndbok for ungdomsråd. Boken er ment som et verktøy for å etablere og videreutvikle ungdomsråd, og gir råd om hvordan ungdomsrådene kan bli sterke talerør for barn og ungdom (BLD 2006). BLD deler også hvert år ut en pris til årets barne- og ungdomskommune. I 2006 gikk prisen til Vågå kommune. Kommunens aktive ungdomsråd og fokus på ungdom og deltagelse var noe av begrunnelsen for utmerkelsen.

Regjeringen ga i februar 2007 ut en samlet oversikt over tolv departements ulike satsninger på barn og unge. Publikasjonen sendes ut til alle landets kommuner, fylkeskommuner, frivillige barne – og ungdomsorganisasjoner og ungdomsråd. Her understrekes igjen betydningen av at barn og unge opptrer og inkluderes som deltakende borgere i samfunnet. Ungdomsråd trekkes frem som en vellykket måte å gjøre dette på. Samtidig settes det spørsmålsteget ved effektiviteten til disse rådene i enkelte kommuner. Lokaldemokratikommisjonen anser deltagelse blant ungdom som en stor utfordring. De ønsker en sterkere formalisering av

ungdomsrådene i de kommunene som har ungdomsråd. Videre understrekes muligheten kommunene har til å involvere ungdom under 18 i kommunale nemnder og utvalg (BLD 2007).

Samlet viser disse eksemplene et ønske og initiativ fra regjeringen og ulike departement, da særlig KRD og BLD, til å satse på ungdom og deltakelse. Gjennom disse initiativene forsøker man å påvirke kommunene til å følge opp med en bredere satsning på ungdom og deltakelse. Man ønsker å inkludere ungdommer i lokalpolitikken og gi dem reell makt og innflytelse.

2.4 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg gitt en kort innføring for bakgrunnen for valg av tema. Jeg har vist at ungdom og unge under 30 år er underrepresentert i kommunestyre og at gruppene førstegangselgere og unge under 30 har lav valgdeltakelse. For å øke deltakelsen i lokaldemokratiet blant ungdom, kan innføring av ungdomsråd være et mulig virkemiddel. Satsing på medvirkning blant ungdom er også et fokusområde fra statlig hold, og både KRD og BLD har kommet med konkrete forslag og initiativ til å inkludere ungdom i lokaldemokratiet.

3 Teori – demokrati og deltakelse

3.1 Innledning

Teori er et analytisk hjelpemiddel for å belyse og forklare ulike fenomener, og skal fungere som et analytisk rammeverk. Jeg vil nå gjøre kort rede for begrep som demokrati og deltakelse, og demokrati som verdi innenfor det kommunale selvstyre. Deretter gjør jeg rede for ulike tilnærminger til demokratibegrepet, som konkurransedemokrati, deltakerdemokrati og deliberativt demokrati. Den deltakerdemokratiske tilnærmingen vil være av særlig interesse. Ordningen med ungdomsråd vil settes i sammenheng med alle de tre tilnærmingene, og vi ser at ideen med ungdomsråd samsvarer mye med trekk fra det deltakerdemokratiske perspektivet og det deliberative perspektivet. Benjamin Barber og Carole Pateman vil trekkes frem som betydningsfulle teoretikere innenfor den deltakerdemokratiske retningen. Avslutningsvis viser jeg at deltakelse på flere områder i demokratiet opplever en nedgang, det være seg blant annet partipolitisk deltakelse, valgdeltakelse og deltakelse i ulike styrer og utvalg. Samtidig ser man at deltakelse ikke automatisk fører til en styrket medborgerrolle. Med deltakelsen må også reell mulighet for påvirkning komme. Dersom faktorer som nedgang i deltakelse og en svekket medborgerrolle blir ytterligere forsterket kan det bety en krise for demokratiet, slik vi kjenner det i Norge i dag.

3.2 Demokrati som verdi i kommunen

Eksistensen av kommuneinstitusjonen kan av mange oppfattes som en selvfølge. Men kommuneinstitusjonen hviler på et verdigrunnlag som illustrerer hensikten med lokaldemokratiet. Det er særlig tre verdier som har vært og er sentrale i kommuneinstitusjonens utvikling i Norge. Disse er frihets- eller autonomiverdien, demokrativerdien og effektivitetsverdien (Rose 2005:56). Vektleggingen av disse verdiene har variert over tid. Pettersen og Rose (1997:107f) viser at folk rangerer kommunal effektivitet som den viktigste verdien. Videre rangeres målsettinger knyttet til det lokale demokratiet som nest viktigst, mens autonomi rangeres som tredje viktigst. Befolkningen ser ut til å akseptere begrenset kommunalt autonomi til fordel for effektivitet og utjevning av tjenestetilbudet (ibid). Selv om hver de tre verdiene representerer viktige aspekter ved det kommunale selvstyre, henger de i praksis nært sammen og griper inn i hverandre.

Demokrati verdien er særlig interessant i denne oppgaven. Betegnelsene deltakelse og demokrati brukes i litteraturen om hverandre for denne verdien, og det vil også bli gjort i denne oppgaven (Hagen og Sørensen 2001, Baldersheim og Rose 2005). Lenge har deltakelse blitt ansett som en viktig forutsetning for et velfungerende samfunn. Både den engelske filosofen John Stuart Mill og franskmannen Alexis de Tocqueville så positive aspekter ved deltakelse som gikk ut over de rent personlige fordelene ved å engasjere seg og delta i samfunnet. Demokrati og deltakelse på lavere nivå ville føre til det samme på høyere nivå, samt skolere folket til å bli gode borgere. Denne ideen står fremdeles sterkt og betrakter lokaldemokrati som en ”skole i demokrati”. Deltakelse i lokaldemokratiet gir innsyn i aktuelle samfunnsforhold og man lærer demokratiets spilleregler (Rose 2005:58). Slik ser man for seg at lokaldemokrati vil skape ikke bare levende småsamfunn, men også skape og rekruttere kompetente og engasjerte borgere som senere kan delta i politikken på høyere nivå. Et sentralt aspekt ved deltakelses verdien er også at avstanden mellom de styrende og de som blir styrt, blir redusert. På denne måten blir demokrati gjort virkelig på nært hold (ibid). Borgerne kan på denne måten få innsyn i og forståelse for hvordan demokratiet fungerer. Det lokale selvstyre blir en viktig arena for realisering av folkets suverenitet.

Demokrati forutsetter at borgerne deltar i det politiske liv gjennom valg, offentlig debatt og som representanter i folkevalgte forsamlinger. I det representative lokaldemokratiet skal kommunestyret ideelt være et speilbilde av innbyggerne i kommunen (Ringkjøb 2000:112). Dette inkluderer både kjønn, alder og sosial representativitet. Lokaldemokrati gir større muligheter til og økt interesse for politisk deltakelse, og er i så måte helt grunnleggende for demokratiet. Omtrent 80 prosent av stortingsrepresentantene i etterkrigstiden har bakgrunn fra kommunepolitikken. Dette viser at et levende lokaldemokrati er en forutsetning for et levedyktig demokrati også på høyere nivå (Hagen og Sørensen 2001:23).

3.3 Medvirkning i demokratiteorien

Vi skiller mellom to typer demokrati: indirekte og direkte demokrati. I dag ser vi få eksempler på rendyrket direkte demokrati. Vi ser innslag av det i folkeavstemninger og folkemøter, men demokratibegrepet er i dag oftest ensbetydende med indirekte demokrati. I dette demokratiperspektivet er representasjonsprinsippet så sentralt at det er vanlig å bruke betegnelsen det representative demokrati synonymt med indirekte demokrati. Hvordan dette

representasjonsprinsippet skal anvendes i praksis hersker det imidlertid stor uenighet om innenfor ulike demokratiretninger (Rose 2005:65f). I innledningen viser jeg til tre skoleretninger som utmerker seg som særlig sentrale innenfor demokratiteori: konkurransedemokrati, deltakerdemokrati og deliberativt demokrati. Disse tre teoriretningene representerer ulike forståelser for hva demokrati innebærer, og ulik vektlegging av medvirkning og innflytelse. Jeg vil nå gjøre rede for de tre demokratiretningene.

3.4 Konkurransedemokrati

Teoretikere innen konkurransedemokrati ser ikke på et bredt folkelig engasjement som et gode, men heller som en byrde (Rose 2005:67). Bakgrunnen for dette er at de har et negativt menneskesyn, og rett og slett ikke tror at hvem som helst er skikket til å delta i demokratiet. *Rational choice* er en sentral forutsetning for konkurransedemokratiet og bygger på metodologisk individualisme – alle fenomener som skjer i samfunnet, skal kunne forklare ut fra individers valg, motiver og handlinger. Her tar man utgangspunkt i at menneskene er rasjonelle, og at de maksimerer sine egne interesser, gitt deres objektive ressurser og preferanser (Hagen 1996:213). Slik blir konkurransedemokratiets forutsetninger preget av mistillit til folket, og fokus på maksimering av egen nytte og mer strategiske handlinger. Individene handler og oppretter relasjoner ut fra nyttebetraktninger.

Joseph Schumpeter er en av representantene for den konkurransedemokratiske retningen. Han mener folk flest vil handle ut fra egeninteresse heller enn det som er best for samfunnet som helhet. Han så bred folkelig deltakelse som en fare, da oppfatninger liksom godt kunne være tuftet på uvitenhet og føre til økt intoleranse og fordommer. Slik vil menneskene handle ut fra personlige, strategiske preferanser, og ikke som medborgere med storsamfunnets interesser som utgangspunkt. Schumpeter (1943:283) sier det slik: “Party and machine politicians are simply the response to the fact that the electoral mass is incapable of action other than a stampede.”

Ved surveyforskningens gjennombrudd og etablering av en mer systematisk, empirisk basert samfunnsforskning i 1940-årene så man at Schumpeter hadde rett noen av sine antagelser om et uopplyst folk. Kunnskapsnivået i befolkningen var lavt, spesielt når det gjaldt politiske saker. Dette så han som en fare for demokratiet. Gjennom valg skulle en gruppe lærde velges

til å styre landet. Begrenset politisk deltagelse fra folket anses som funksjonelt fordi det bevarer et stabilt demokratisk system, gjennom å la eliten styre. Det eneste man forventer av folket er at de stemmer ved valg. Samt at de holder seg så godt informerte at de ved neste valg er i stand til å avgjøre om de valgte fortjener deres stemme nok en gang, eller om de bør skiftes ut (Rose 2005:67f). Deltakelse utenom valg blir sett på som forstyrrende for den politiske eliten.

Dersom vi setter ungdomsråd inn i et konkurransedemokratisk perspektiv, passer dette dårlig overens med retningens manglende tro på den jevne borgers evner til å bidra på en konstruktiv måte i politikken og samfunnet for øvrig. Ungdomsråd må sies å innebære bred folkelig deltagelse, da deltakerne får delta i politikken selv om de ikke en gang har nådd myndighetsalder. Samtidig kan man se ungdomsråd som et skritt i retning av å tilegne seg kunnskap om det politiske system på et tidlig nivå i livet, noe som kan skape grunnlag for senere i livet være det som konkurransedemokratiet omtaler som "eliten". Likevel er det nærliggende å tro at Schumpeter og hans meningsfeller ville vært skeptiske til at en gruppe ungdommer skulle ha institusjonalisert innflytelse over politiske avgjørelser.

3.5 Deltagerdemokrati

Schumpeter møter mye motstand for sitt syn, og han blir også kritisert av teoretikere innenfor den deltakerdemokratiske retningen. Kritikerne hevder at teoretikere innen konkurransedemokratiet undervurderer betydningen av de positive konsekvensene av politisk deltagelse. Retninger innenfor deltakerdemokrati ser et bredt folkelig engasjement som en forutsetning for å sikre fellesskapets beste (Rose 2005:68ff). Den beste måten å fange opp alle interesser på er nettopp gjennom kontinuerlig deltagelse fra folket. På denne måten vil alle beslutninger bli tatt med hensyn til fellesskapets beste. Fordi mennesker er i så ulike livssituasjoner og har ulike behov, er et bredt folkelig engasjement helt nødvendig for å fange opp alle bevegelser og interesser. Deltakerdemokrati har et positivt menneskesyn og mener at deltagelse må innebære mer enn kun deltagelse ved valg. Deltakelse fra folket er den eneste måten å fange opp relevante interesser på slik at de blir tatt hensyn til i kollektive beslutningsprosesser. Man ser også på politisk aktivitet som en måte å berike samfunnet på gjennom at folket får kunnskap og innsikt. Dersom en bred gruppe fra befolkningen deltar, vil dette sikre et rikelig idemangfold, og på denne måten et levende og sterkt demokrati. Dersom

mange deltar og utveksler ideer og kunnskap, vil man være bedre rustet til å finne de beste løsningene på ulike samfunnsoppgaver. I tillegg ser man positive effekter også for individets egen utvikling som læring og selvrealisering. Slik blir deltakelse en selvforsterkende nytteverdi både for individet og samfunnet (ibid).

Tilhengere av et deltakerdemokratisk perspektiv ser altså et bredt folkelig engasjement som et absolutt gode. Eventuelle negative sider ved det overskygges av de positive konsekvensene politisk aktivitet har for både individet og fellesskapet.

3.5.1 Benjamin Barbers ”strong democracy”

Debatten rundt demokratiteori og hva som er den korrekte oppfattelsen av dette økte i omfang i etterkrigstiden. Kritikerne av konkurransedemokratiet var mange, og etter hvert ser man fremveksten av en mer radikal demokratiteori der et bredt folkelig engasjement stadig blir understreket. Benjamin Barber er en av de mest sentrale bidragsyterne når det gjelder diskusjonen rundt demokrati i nyere tid. Barber forsvarer deltakerdemokratiet, men ytrer uro for den retning deltakerdemokrati eller det representative demokrati har i moderne tid. I boken *Strong Democracy* (1984) uttrykker Barber bekymring for at det representative demokratiet ser ut til å akseptere en begrenset politisk deltakelse som tilfredsstillende. Han hevder dette kan føre til en svekkelse for demokratiets opprinnelige fundament, som tok utgangspunkt i folket og ideen om folkestyre. Politisk engasjement bør ikke begrenses til sporadisk deltakelse, men derimot kjennetegnes ved både bredde og dybde. Barber hevder det representative demokratiet, eller ”thin democracy” som han omtaler det som, har minimalisert borgerrollen, og at dette er uheldig for demokratiet. Videre vedgår Barber at representative ordninger i mange tilfeller er vanskelig å unngå, men mener at vi likevel skal strebe etter et bredt deltagelsesmønster som går langt utover sporadisk deltakelse ved valg og knapt nok det. Barber oppsummerer det slik:

In strong democracy, politics is something done by, not to, citizens. Activity is its chief virtue, and involvement, commitment, obligation, and service – common deliberation, common decision, and common work – are its hallmarks (1984:133).

3.5.2 Carole Pateman og deltakerdemokratiet

Carole Pateman regnes som en annen klassiker innenfor nyere demokratiteori. Hun hevder at begrepet deltakelse for alvor ble tatt inn i det politiske vokabular på slutten av 1960-tallet. Kravet om deltakelse kom i første omgang fra studenter, som ønsket at det skulle åpnes for større innslag av deltakelse innen høyere utdanning. For Pateman er deltakelse både middel og mål. Pateman kritiserer i sin bok *Participation and democratic theory* (1970) teoretikere innen demokratiteori for å ha gått bort fra fokus på deltakelse av folket. Det virker ikke lenger som ”mannen i gatas” deltakelse er viktig, men elitens deltakelse. Videre mener Pateman at det synes å være en utbredt oppfatning at politisk apati ikke kommer av noen spesiell grunn, og at det nærmest ”bare er sånn”. Dette er ikke riktig i følge Pateman, som viser til Rousseau, Mill og Cole når hun argumenterer for at deltakelse avler deltakelse, og at den eneste måten å lære å delta på er nettopp ved å delta. Og jo mer individet deltar, jo bedre blir det i stand til å delta. Pateman omtaler Rousseau som ”the theorist par excellence of participation” (1970:22). Videre viser hun til Rousseaus syn på individet. Gjennom deltakelse blir individet en offentlig borger så vel som en privat borger. Slik lærer individet å se egeninteresser i lys av fellesinteresser, og blir dermed mer ansvarlig i sine politiske og sosiale handlinger (ibid:25).

Pateman hevder at omfattende politisk deltakelse er både ønskelig og nødvendig i et demokrati. Først og fremst fordi bred deltakelse legitimerer faktiske beslutninger. For det andre fordi deltakelse fremmer et viktig potensial for politisk læring. For deltakerdemokratiet er derfor politisk deltakelse ikke bare et spørsmål om å velge mellom konkurrerende eliter, men har en egenverdi fordi det fører med seg kunnskap, læring og selvtillit.

Da folk flest er opptatt av det nære og dagligdagse, ser Pateman nytten av å utvide politisk deltakelse til å gjelde ikke bare det nasjonale, men også lokalmiljø, arbeidsplassen og lignende. Terskelen for å delta bør være lav, og deltakelse bør finne sted på langt flere arenaer enn det som det representative demokratiet ser for seg. I den tradisjonelle deltakerdemokratiske retningen er bredest mulig og mest mulig deltakelse idealet. Borgerrollen er ikke redusert til en tilskuerlignende tilstand, men spiller en aktiv, engasjert rolle. De ”menneskelige resultater” av deltakelse overskygger eventuell mangel på effektivitet.

Deltakelse anses som et mål i seg selv, men er også et middel for å nå det overordnede mål: Et demokrati hvor samfunnet er et forpliktende fellesskap, og hvor individene realiserer seg selv gjennom deltakelse i dette fellesskapet (Klemetsdal 2000:18).

Retningen har møtt mye kritikk, også i Norge. Jon Elster kaller tilnærmingen ”selvrealiseringsdemokratiet” (Elster 1983:22). Han hevder at politisk deltakelse blir et mål i seg selv, og dermed overskygger politikkens egentlige mål; å treffe gode beslutninger. Elster sier videre at deltakelse er viktig og kan være tilfredsstillende for den som deltar, men at selvrealisering i politikken først og fremst er et biprodukt og ikke et mål i seg selv. Pateman selv bruker ikke begrepet ”selvrealisering”, men Elster hevder at det hun beskriver, tilsvarer det folk flest legger i begrepet (Elster 1983:22f).

Til tross for Elsters kritikk er deltakelse en fundamental verdi i demokratiet slik vi kjenner det i Norge i dag. Videre er deltakelse en av tre grunnleggende verdier innenfor det kommunale selvstyret. Deltakelse er i så måte ikke først og fremst egosentrisk, men implisitt i vårt demokratiske system og vår forståelse av samfunnet. Verdier innenfor det deltakerdemokratiske perspektivet har mye til felles med målet med innføring av medvirkningsprosjekt, slik som ordningen med ungdomsråd. Dette innebærer blant annet nærhet mellom de styrende og de styrte, deltagelse som skole i demokrati og bred deltakelse som en måte å sikre fellesskapets beste på.

3.6 Deliberativt demokrati

Den konkurransedemokratiske retningen ble kritisert fra flere hold. Kritikken kom blant annet fra strømninger som går under betegnelsen *deliberativt demokrati*, hvor Jørgen Habermas er en av de fremste teoretikerne (Rose 2005:71ff). Han ser prosessen, hvordan man kommer frem til et resultat, som mer interessant enn selve resultatet. Ofte brukes også betegnelsene kommunikativt og diskursivt demokrati om retningen. Deliberativt demokrati kritiserer begge retningene av indirekte demokrati, både konkurranse – og deltakerdemokratiet. Begge er for opptatt av å registrere og telle innbyggernes preferanser, noe som betegnes som et aggregerende demokratisyn. Det som skiller deliberativt demokrati fra deltakerdemokrati er altså at de hevder at demokrati handler om mer enn bare registrering og opptelling av preferanser, men også om hvordan preferanser blir til. Meningsdanning står svært sentralt i

den deliberative demokratiteorien. Fri og saklig utveksling av synspunkter mellom borgerne er essensielt. Målet er gjensidig forståelse og konsensus. Borgerne anses som likestilte. De deler en forpliktende målsetting, nemlig å komme fram til det som er en rasjonelt motivert konsensus. I disse meningsutvekslingene er det argumentenes slagkraft eller gyldighet som er avgjørende, ikke nødvendigvis flertallets mening. Dersom flertallet blir møtt med nye argumenter som har større gyldighet, kan flertallet komme til å skifte mening. Man antar at argumenter av universell karakter har større gyldighet, og derfor vil vinne allmenn tilslutning over tid. Individuer som lever etter dette prinsippet vil derfor utvikle løsninger som representerer konsensus. Og selv om den deliberative prosessen ikke fører frem til fullstendig konsensus, vil likevel resultatet kunne aksepteres fordi man er overbevist om at prosessen har beveget oppfatninger i retning av mer fellesskapsorienterte løsninger. Gjennom fri kommunikasjonsflyt skal folkeviljen komme til uttrykk (Eriksen og Weigård 1999). Den deliberative demokratiteorien har flere fellestrekk med elementer fra de klassiske greske bystatene. Innenfor denne retningen er man opptatt av hvordan man kan komme frem til løsninger som alle kan leve med, og ikke av omfanget av demokratisk deltagelse. Målet blir konsensusbaserte løsninger, middelet er prosessen (Rose 2005:72f).

I motsetning til den konkurransedemokratiske retningen, anser den deliberative demokratiteorien borgerne som likestilte. I så måte ser vi at ordningen med ungdomsråd passer godt inn. Retningens fokus på diskusjon og meningsutveksling åpner for å kunne plassere prosessene som finner sted mellom ungdomsrådet og kommunen i et deliberativt perspektiv. Habermas sitt ideal er den politiske samtale, og diskusjon er det bærende element i den demokratiske prosessen. Ungdomsråd bringes inn på beslutningsarenaer og deltar som likeverdige borgere. Deres argumentasjon blir lyttet til og tatt til etterretning. På denne måten legges et bedre grunnlag for beslutningstakerne til å fatte beslutninger som i størst mulig grad er til fellesskapets beste. Det er et mål å komme til enighet, men det er prosessen som er i fokus.

Det eksisterer en rekke andre varianter av deliberativ demokratiteori, men grunnet oppgavens begrensede omfang vil jeg ikke gå nærmere inn på dem.

3.6 Medborgerskap, demokrati og deltagelse

I analysen av det norske demokratiet i Makt- og demokratiutredningen tegner Østerud et al. (2003) et noe dystert bilde av dagens utvikling. De vestlige demokratier opplever på flere områder at deltakelsen i de demokratiske kanalene går ned. Dette kommer først og fremst til uttrykk gjennom lavere valgdeltakelse, men også partier og frivillige organisasjoner sliter med å rekruttere nye medlemmer. Folk er mindre villige til å ta på seg politiske verv eller gå inn i forpliktende engasjement i partier eller organisasjoner. Samtidig er velgerne mye mindre lojale enn tidligere, og vi ser at partiene har mistet mye av sin posisjon i demokratiet. Det er lansert en rekke forklaringer på denne utviklingen, som bortfall av klasseskiller og fremveksten av en stor middelklasse, oppløsning av lukkede subkulturer der mye av den politiske sosialiseringen foregikk tidligere, økende utdanningsnivå, samt rikere tilgang på informasjon og kunnskap, som bidrar til økende fristilling i forhold til partier og organisasjoner (Strømsnes 2003:11f).

Makt- og demokratiutredningen viser også at politisk interesse er helt klart lavere i de yngste aldersgruppene ³. Denne gruppen oppgir også at de er betydelig mer interessert i internasjonal politikk enn lokalpolitikk (Strømsnes 2003:64). Utredningen er basert på Medborgerundersøkelsen fra 2001, en omfattende surveyundersøkelse om blant annet politisk deltakelse og medborgerskap. Undersøkelsen viser at 49 prosent av respondentene føler seg som tilhenger av et bestemt politisk parti, mens 59 prosent av de som svarer negativt på spørsmålet, likevel oppgir at det er et parti de føler de står nærmere enn andre. Samlet utgjør denne gruppen hele 79 prosent av respondentene. Likevel oppgir bare 20 prosent av de som er tilhengere av et bestemt politisk parti at de er partimedlemmer (Strømsnes 2003:87). I Makt- og demokratiutredningens sluttbok (Østerud et al. 2003) bruker forfatterne begrepet ”folkestyrets forvitring” for å beskrive Norge i dag. Partier og organisasjoner er ikke lenger i like stor grad kanaler for bred og langsiktig mobilisering. Partiene kan ikke lengre beskrives som massepartier, men heller nettverkspartier. Samtidig ser vi at antall partimedlemmer er halvert siden 1990, lokal partiaktivitet er svak og velgerne er ikke trofaste mot ett parti (Østerud et al. 2003:291f). Velgerne går i større grad på ”politisk shopping”, der det partiet som tilbyr den beste pakken, vinner. Partiene har også mistet noe av sin folkelige appell ved å bli ”topptunge, mer byråkratiserte valgmaskiner med et nettverk rundt den sentrale ledelsen

³ Informantene er delt inn i sju grupper etter alder. Gruppe 1 og 2 regnes her som de yngste aldersgruppene, og består av de fra 18-24 år og de fra 25-34 år.

og mer innrettet på appell gjennom massemediene” (Østerud et. al 2003:292).

Medborgerrollen bærer i større grad preg av å forvandles til en mottaker- og brukerrolle. Det stilles større krav til service, og individuelle fordeler prioriteres ofte foran det som er det beste for fellesskapet. Dette er trekk som kan minne om elementer fra den konkurransedemokratiske retningen ved at individet handler ut fra rasjonelle og egennyttemaksimerende interesser, og ikke gjør valg ut fra hva som vil være det beste for samfunnet. Borgerne er mer kalkulerende og rasjonelle og handler ut fra et egoistisk utgangspunkt.

”Å ha makt som medborger handler ikke bare om å delta i politikken” heter det i Makt- og demokratiutredningens utgivelse *Folkets Makt* (Strømsnes 2003:160). Det handler også om at medborgerrollen innebærer en visshet om at man *kan* påvirke dersom man ønsker det. Videre påvirker også dette i hvilken grad man har tillit til det politiske systemet og sine medborgere. Selv om deltakelse er viktig, vil ungdomsrådets mål alltid være reell innflytelse og medvirkning. Målet må ikke overskygges av middelet. Deltakelse er ikke synonymt med innflytelse.

3.7 Oppsummering

Demokrati og deltakelse er sentrale verdier innen det kommunale selvstyre. Folkets vilje skal komme til uttrykk gjennom åpne politiske kanaler. Begrepet deltakelse gis ulik betydning og vektlegges forskjellig i de demokratiteoretiske retningene. Teoretikere innenfor konkurransedemokratiet ser begrenset deltakelse som det beste, mens deltakerdemokratiet fordrer at så mange som mulig deltar så mye som mulig på så mange områder som mulig. Det deliberative demokratiet fokuserer mer på interaksjon mellom borgere, og gjennom fri og saklig meningsutveksling skal man sammen komme frem til den felles beste løsning. På mange måter kan vi se innslag av alle tre retningene i det norske demokratiet. Vi velger jo en slags elite som skal styre landet, og mange borgere reduserer sin deltagelse til kun å stemme ved valg. Likevel har vi det vi kan kalle et ”folkestyre” i Norge, hvor alle i utgangspunktet skal ha samme mulighet for å påvirke og delta i samfunnet. Interaksjon for å komme frem til den felles beste løsning foregår hver dag både på nasjonalt og lokalt nivå.

Det norske demokratiet er først og fremst et representativt demokrati, med innslag av elementer fra ulike teoriretninger. Direktevalg av ordfører er en ordning som har et konkurransedemokratiske perspektiv. Her kan folket velge mellom konkurrerende eliter, i dette tilfellet enkeltpersoner. Ser vi på det deliberative demokratiet er det vanskeligere å finne klare tilfeller, men type folkemøter og temamøter er eksempler som har deliberative trekk. Ser vi på det deltakerdemokratiske perspektivet, kan de fleste reformtiltak i kommunal virksomhet knyttes til dette perspektivet dersom vi benytter en vid definisjon. Alle reformer som åpner for at innbyggerne skal uttrykke sine preferanser angående kommunens virksomhet kan sies å ha et deltakerdemokratiske perspektiv (Rose 2005:76f). Ungdomsråd er en ordning med tydelige trekk fra deltakerdemokratiske teori og deliberativ teori. Ungdomsråd er en arena for utveksling av meninger, hvor middelet er deltakelse og målet er innflytelse og ytterligere deltakelse.

Vi har sett på ulike aspekter ved deltakelse og demokrati, med fokus på den deltakerdemokratiske retningen representert av blant andre Benjamin Barber og Carole Pateman. Deltakelse er en sentral verdi i begrunnelsen for lokaldemokrati, ved siden av effektivitet og frihet. Deltakelse gis likevel ulik vektlegging innenfor ulike teorier, fra svært begrenset innenfor konkurransedemokratiet til helt sentralt innenfor deltakerdemokratiet. Ungdomsråd er en ordning som i stor grad fordrer deltagelse fra en bestemt gruppe av befolkningen. Benjamin Barber uttrykker bekymring for en utvikling mot begrenset deltakelse, og anser deltagelse som går i både bredden og dybden som idealet. Carole Pateman går enda lengre og ser mest mulig deltakelse av flest mulig på så mange områder som mulig, som helt essensielt for demokratiet. Både Barbers og Patemans demokratisyn krever mye av borgerne. I dagens samfunn ser vi en utvikling mot et mer flyktig og selvcentrert demokrati, der borgerne stiller krav til demokratiet framfor at demokratiet stiller krav til borgerne. Kommunen har i stor grad blitt en tjenesteprodusent. Folket krever at systemet skal være effektivt, lønnsomt og egennyttemaksimerende. Dette minner om trekk fra et konkurransedemokratiske perspektiv. Det ser ut til at vi går mot et mer flyktig demokrati, der de etablerte demokrati verdiene kan være i endring. Argumenter som brukes av blant andre deliberative teoretikere, som at argumenter som er til det beste for hele samfunnet, vil vinne frem, ser ut til å ha begrenset gyldighet. Ola Nordmann har blitt en politisk shopper som hele tiden velger mellom de løsninger som er best for han personlig. Dette er likevel et lite nyansert bilde av det norske demokratiet, og realiteten er forhåpentligvis ikke så ensidig negativ. Likevel antyder det en retning for hvor demokratiet er på vei. Dagens demokrati er

uansett komplekst og innehar elementer fra flere demokratiretninger. Ungdomsråd er et utmerket eksempel på deltagelse som går i dybden, samtidig som det fører med seg det læringsaspektet som Pateman understreker. Samtidig handler det om at meninger skal ytres, høres og tas hensyn til. Gjennom deliberasjon skal beslutninger fattes.

4. Empirisk bakgrunn

Nå vil jeg gå videre til å se på hvordan ordningen med ungdomsråd arter seg i to utvalgte kommuner, Lyngen kommune og Åfjord kommune. Jeg vil først gi en kort presentasjon av de to kommunene, for å plassere kommunene geografisk, politisk og økonomisk. Videre vil jeg gi en redegjørelse av ungdomsrådernes bakgrunn og virke. Til slutt vil jeg referere til en informant fra Tromsø kommune som gir en forklaring på hvorfor ungdomsrådet ikke er i drift i kommunen i dag.

4.1 Lyngen kommune

Lyngen kommune ligger i Troms fylke, har ca 3.200 innbyggere og et areal på 812,4 kvadratkilometer. De siste ti årene har kommunen hatt en svak befolkningsnedgang, fra ca 3.500 innbyggere til ca 3.200⁴. Kommune har et variert næringsliv som omfatter blant annet ulike servicenæringer, industri og landbruk. Kommunen disponerer et kommunalt utviklingsfond for kvinner og ungdom som gir støtte til nyetablering, innovasjon og nyskaping i kommunen. Lyngen er en del av Tiltakssonen for Nord-Troms og Finnmark⁵. Dersom vi ser på kommuneøkonomien for 2006, var frie inntekter per innbygger på 36.867 kroner. Kommunen har relativt dårlig økonomi, og sto på ROBEK-listen fra 2001-2006⁶, men har nå gått ut av listen grunnet bedre økonomi. Registrerte helt arbeidsledige per juni 2007 var 4,3 %. På landsbasis er arbeidsledigheten 1,8 % per juni 2007⁷.

I Lyngen kommunes Økonomiplan/årsbudsjett for 2007-2010 kommer kommunens satsning på ungdom tydelig frem. For å hindre fraflytting ønsker kommunen fokus på ungdom med blant annet drift av ungdomsråd som virkemiddel. Til tross for at økonomien er relativt dårlig, velger kommunen å bevilge 50.000 i året til ungdomsrådet. Dette kan tolkes som et reelt ønske om å prioritere ungdom i kommunen.

⁴ http://www.ssb.no/kommuner/hoyre_side.cgi?region=1938

⁵ <http://www.lyngen.kommune.no/>

⁶ ROBEK står for Register om betinget godkjenning og kontroll, og innebærer at kommunen må ha Kommunal- og regionaldepartementets godkjenning for å kunne foreta gyldige vedtak om låneopptak eller langsiktige leieavtaler.

⁷ <http://www.ssb.no/vis/regledig/om.html>.

Statistikken omfatter alle personer som står registrert i Aetats arbeidssøkerregister enten som helt arbeidsledig eller som deltaker på et arbeidsmarkedstiltak

Ved kommunestyrevalget i 2007 var valgdeltagelsen 64,9 %. Dette er noe høyere enn landsgjennomsnittet (60,7 %). Etter valget i 2007 fikk Fremskrittspartiet ordføreren i Lyngen kommune, etter mange år med Arbeiderpartistyre. Kommunen praktiserer direktevalg av ordfører.

4.2 Lyngen ungdomsråd

Lyngen Ungdomsråd slik det består i dag ble opprettet 15.11.2003 etter å ha ligget på is i noen år. I denne perioden hadde kommunen et "Ungdommens kontaktutvalg" som ble benyttet i forbindelse med ungdomssaker. Dette utvalget bestod av medlemmer fra de daværende to ungdomsskolenes elevråd. I dag består ungdomsrådet av sju medlemmer, fem jenter og to gutter.

Valg av representanter til ungdomsrådet er noe komplekst. Det første året ble valget avviklet på et ungdomsarrangement i regi av kommunen. Dette var på bakgrunn av at kommunen fikk signaler fra ungdommene på at ungdom fra ulike deler av kommunen kjente lite til hverandre på grunn av store geografiske avstander. I ettertid har suppleringsvalg foregått fra de tre skolene med ungdomstrinn. Ungdommene velger tre representanter fra Lenangen barne- og ungdomsskole og Straumen privatskole og tre representanter fra Eidebakken skole.

Kommunestyret velger det syvende medlemmet. I utgangspunktet er det valg hvert fjerde år. Samtidig byttes tre av medlemmene ut hvert år, for å skape roteringer. Men i realiteten er det utskiftninger mye oftere, da rådet opplever å miste medlemmer etter hvert. Dette henger i stor grad sammen med at ungdom flytter, ofte på grunn av skolegang. Lyngen kommune har ikke videregående skole i kommunen, og ungdommene må derfor flytte etter ungdomsskolen. Dette fører til at det er vanskelig å få med ungdommer fra videregående skole, da de bare oppholder seg i kommunen i helgene og derfor mister mye av engasjementet for hjemkommunen. Rådet opplever i forbindelse med dette utfordringer knyttet til kontinuitet i rekruttering og faste medlemmer. I dag har Lyngen Ungdomsråd ett medlem fra videregående skole. Representanter kan velges flere perioder på rad.

Retningslinjene for ungdomsrådet er vedtatt i kommunestyret. De kan stille med to representanter i kommunestyret, en representant i levekårsutvalget, en representant i formannskapet og en representant i driftsutvalget. Representantene har møte- og talerett i

utvalgene. Videre disponerer ungdomsrådet et budsjett på 50.000 kr årlig. Dette brukes til rådets drift, aktiviteter og arrangementer. Rådet samarbeider også med andre lag og foreninger om en del arrangement for ungdom. Ungdomsrådet har også et fast medlem i Nord-Troms ungdomsråd, som er et felles organ for de seks kommunene i Nord-Troms ⁸.

Møtefrekvensen varierer av praktiske årsaker. Møter på dagtid er problematisk på grunn av fravær på skolen, og møter på kveldstid er vanskelig å avvikle på grunn av dårlig offentlig transporttilbud. Siden kommunen har stor geografisk utstrekning og enkelte medlemmer ikke bor fast i kommunen, skaper dette også utfordringer knyttet til å finne en dato og et tidspunkt som passer for alle. Rådet har ikke faste møtelokaler. Møtene avholdes på kommunens møterom eller en av skolene. Rådet har møter omtrent 6-8 ganger i året, i tillegg til ekstra møter i forbindelse med ulike arrangement som for eksempel julebord og 17.mai-tale.

Sakene ungdomsrådet jobber med har stor spennvidde, som ulike arrangement, økonomisk støtte til ungdomsarrangement både i og utenfor kommunen, julebord, uttalelse til trafikkplan, alpinbakke, ungdomsklubblokaler og budsjettet ⁹.

⁸ De seks kommunene som regnes til Nord-Troms er Nordreisa, Kvænangen, Kåfjord, Skjervøy, Storfjord og Lyngen kommuner.

⁹ Intervju med en kommunalt ansatt i Lyngen kommune.

4.3 Åfjord kommune

Åfjord kommune ligger i Sør-Trøndelag fylke, har ca 3.300 innbyggere og et areal på 955 kvadratkilometer. De siste ti årene har Åfjord kommune hatt en svak befolkningsnedgang fra ca 3500 til ca 3300 innbyggere ¹⁰. Kommunen er en landbrukskommune, men sysselsettingen i offentlig sektor øker stadig. Kommunen markerer seg ellers med tre store entreprenørbedrifter, samt noe oppdrett av fisk og skjell. Åfjord kommune er den største arbeidsgiveren med ca 300 ansatte ¹¹. Kommunen har god økonomi og lav arbeidsledighet. Frie inntekter per innbygger er 37.481 kr. Andel helt arbeidsledige juni 2007 var 1,5 %.

Valgdeltagelsen ved lokalvalget 2007 var 65,9 %.. Etter kommunevalget i 2007 ble det et skifte i ledelsen i kommunen. Etter at Senterpartiet hadde hatt ordføreren i åtte år, er ordførerstolen nå overtatt av Arbeiderpartiet. Høyre fikk varaordføreren. Det interessante er at både ordføreren og varaordføreren er unge kvinner, ettersom både unge og kvinner generelt er underrepresentert i lokaldemokratiet. Det er for tidlig å si om dette får betydning for satsningen på ungdom i kommunen, og det blir spennende å følge utviklingen.

4.4 Åfjord ungdomsråd

Åfjord ungdomsråd ble opprettet 16.4.1997 med vedtak i kommunestyret. Rådet har i mer eller mindre grad vært aktivt siden da. Rådet har ni medlemmer, tre gutter og seks jenter, i tillegg til to voksenkontakter fra kommunen. Rådet praktiserer ikke kjønnskvalifisering, så fordelingen på kjønn varierer fra år til år. I hvilken grad rekruttering er et problem eller ikke varierer veldig fra år til år.

Medlemmer velges for et år av gangen, mens politikernes funksjonstid følger valgperioden. Valgordningen er kompleks også i Åfjord ungdomsråd. Rådet består av to representanter fra hver av de to ungdomsskolene i kommunen som velges av og fra elevrådene. Videre velges to representanter av og fra elevrådet ved den videregående skolen i kommunen. I tillegg velges det tre fritt valgte representanter og to politikere valgt av og fra kommunestyret. I tillegg

¹⁰ <http://www.ssb.no/kommuner/region.cgi?nr=16>

¹¹ <http://www.afjord.kommune.no>

velges det tre varamedlemmer for de fritt valgte medlemmene. Samme representant kan sitte flere perioder. Ungdomsrådet og voksenkontaktene har sett nødvendigheten av gode vedtekter vedrørende valg, da erfaring viser at dersom valgene gjøres for sent er man allerede godt ut i skoleåret før rådet er ”oppe og går”. Man har derfor opprettet en komité som skal innstille tre fritt valgte medlemmer til kommende års ungdomsråd.

Alle de ni medlemmene i rådet har tale-, forslags- og stemmerett i møtene i regi av ungdomsrådet. De to medlemmene fra kommunen har tale – og forslagsrett, men ikke stemmerett. Lederen i ungdomsrådet kan invitere andre personer til møtene. Ungdomsrådet har tale – og møterett i kommunestyremøter og formannskapsmøter. I tillegg har også rådet forslagsrett overfor kommunestyret og formannskapet. Åfjord ungdomsråd vedtar en fast møteplan, men kan ha ekstra møter ved behov. Møtene finner sted på møterommet på rådhuset. Ungdomsrådet gir råd til politikerne om behandlingen av saker som blant annet angår ungdom. Rådet kan også ta opp saker det selv mener er viktig for ungdommene i kommunen. Lederen får tilsendt sakspapirer for kommunestyret og formannskapet på forhånd, og avgjør selv om rådet skal kalles inn for drøfting av saken

Ungdomsrådet forvalter ca 25.000 kroner. Rådet søker hvert år kommunen om budsjettmidler. Disse midlene disponeres av rådet til iverksetting av tiltak for barn og ungdom eller tildeles lag og foreninger som jobber for barn og ungdom.¹²

¹² Intervju med en kommunalt ansatt i Åfjord kommune.

5 Empiri - erfaringer med ungdomsråd

Jeg vil nå gå videre til å presentere funnene som kom frem i intervjuene som benyttes i empirien. Jeg bruker fem intervju, to med voksenkontakter og tre med representanter fra ungdomsrådene. Jeg vil presentere funnene fra intervjuene med voksenkontaktene og ungdommene hver for seg. Jeg har organisert funnene under tre hovedkategorier for begge gruppene. Jeg vil gjøre kort rede for hensikten for hver kategori i forkant av presentasjonen av funnene.

5.1 Voksenkontaktens erfaringer

En voksenkontakt er ment å være ungdommens kontaktperson i forhold til kommunen. Videre er voksenkontakten ofte beskrevet som ungdomsrådets ”sekretær, økonomiske forvalter og praktiske tilrettelegger” (Liden og Ødegård 2002:52). I intervjuguiden hadde jeg tre forskningsspørsmål med tilhørende intervju spørsmål. Jeg vil presentere funnene i henhold til forskningsspørsmålene, som lyder som følger:

- a. ”I hvor stor grad har ungdomsrådet reell innflytelse?
- b. ”I hvilken grad fungerer ungdomsråd som ”skole i demokrati”?
- c. ”Hvilke elementer må være til stede for at ungdomsrådet skal fungere, og hvilke utfordringer møter ungdomsrådene?”

5.1.1 Reell makt – eller bare et symbol?

Først ønsket jeg å finne ut om kommunens representant selv syntes at de ga ungdomsrådet reell makt og innflytelse, eller om ungdomsrådet var kommet i stand som følge av press ovenfra og fordi det er ”i tiden” å ha ungdomsråd og medborgerinnflytelse. Bak spørsmålet ligger en formening om at ungdomsråd ikke har noen hensikt dersom det kun brukes som et symbol for kommunen. Innflytelse kommer ikke automatisk med deltakelse, men vil alltid være et mål for medvirkningsorgan.

Begge informantene oppgir et reelt ønske om å gi ungdommene innflytelse som kommunens bakgrunn for opprettelse av ungdomsråd. Dette samsvarer med tidligere undersøkelser, hvor

behovet for informasjon fra barn og unge som brukergruppe oppgis som den viktigste begrunnelsen for opprettelse av ungdomsråd (Liden og Ødegård 2002:50). Informanten fra Åfjord kommune sier at ungdomsrådet slik det er i kommunen i dag er et resultat av noe som har vokst frem over tid og at det krever mye å få det til å fungere. Han peker på at systemet ofte oppleves som ”tungrodd”, og at det er mange faktorer som må være på plass for at ungdomsrådet skal fungere. Dette innebærer for eksempel rekruttering, at ungdomsrådet selv er initiativrikt og at elementer rundt ungdomsrådet fungerer. Et eksempel informantene trekker frem er problemer knyttet til samarbeid på tvers av kommunegrensene i regionen. Åfjord kommune har arrangert en konferanse for alle ungdomsrådene på Fosen¹³ der tema var opplæring i hvordan ungdomsråd fungerer og hvordan de ulike ungdomsrådene arbeider i de ulike kommunene. Åfjord kommune oppfordret de andre kommunene til å følge eksempelet og arrangere konferansen årlig, men dette har så langt uteblitt. Informanten synes dette er uheldig, og trekker frem dette som et eksempel på at det ting kunne vært bedre dersom kommunene samarbeidet bedre.

I tillegg til innflytelse, som er en faktor som vil komme ungdommene til gode, legger informanten i Lyngen kommune også vekt på noe man kan se på som en heldig bieffekt av å gi ungdommene gode vilkår. Dette er å hindre fraflytting ved å beholde ungdommene i kommunen eller å få de til å flytte tilbake når de er ferdige med eventuell utdanning og er i etableringsfasen. På denne måten er ungdomsråd ansett som et nyttig distriktpolitisk tiltak. Dette viser også tidligere kartlegging av ungdomsråd, der omtrent halvparten av kommunene anså ungdomsråd som gode distriktpolitiske tiltak som motvirker utflytting av ungdomsgenerasjonen (Skimmeli 2000). Det ligger i så måte sammensatte intensjoner bak opprettelsen av ungdomsråd i de to kommunene, både egennyttige og altruistiske.

I Lyngen kommune er det bare lederen og nestlederen som har tale- og møterett i kommunestyret. I denne kommunen kan hun også møte i Formannskapet og i noen utvalg. I Åfjord ungdomsråd står det ingenting i vedtektene om at det kun er lederen som kan møte. Voksenkontakten i kommunen peker likevel på utfordringer med å få noen til å møte i det hele tatt. Det virker som det er en stor terskel å gå over å møte i kommunestyrene, og ikke minst å benytte seg av taleretten. Lederen får sakspapirene på forhånd i begge kommunene, og ungdommene har mulighet til å møte i alle saker, ikke bare de som angår ungdom. I

¹³ Fosen omfatter et geografisk avgrenset område som består av åtte små kommuner på Fosen-halvøya utenfor Trondheim.

hvilken grad ungdommene benytter seg av tale- og møterett varierer veldig. Dette ser i stor grad ut til å være saks- og personavhengig. Praktiske årsaker som fravær fra skolen ser også ut til å være en faktor. I Lyngen kommune ser det ut til at lederen i ungdomsrådet i større grad enn i Åfjord kommune tar ordet i kommunestyremøter. Åfjord ungdomsråd blir også kalt inn på ulike temamøter og avslutningsmøtet til jul.

Når det gjelder i hvor stor grad voksenkontakten selv synes kommunen tar hensyn til ungdommenes synspunkt varierer dette. Informanten i Lyngen kommune slår fast at dette i svært stor grad er tilfelle. Hun mener at ungdomsrådet har de beste betingelser i kommunen, og klarer ikke å komme på hva som eventuelt kunne være bedre. Informanten fra Åfjord er noe mer nyansert, og resonnerer seg frem til at dette har bedret seg. Kommunen har blitt flinkere til å ta ungdommenes synspunkter på alvor. Likevel, og naturlig nok, er det ikke alle sakene de enes om. Når informantene bes om å komme med konkrete eksempler på saker der ungdomsrådet har hatt innflytelse på utfallet, nevner informanten fra Lyngen kommune alpinbakke, ny skole og ungdomsklubb. Informanten fra Åfjord kommune trekker frem ungdommens hus, som er under planlegging. I Lyngen kommunen er ungdoms satsningsområde i kommuneplanen. I Åfjord kommune jobbes det med å opprette en stilling på kultur, der det allerede er bevilget 3 millioner kroner. Denne stillingen vil i noen grad være særlig rettet mot ungdom.

5.1.2 Ungdomsråd – en arena for kunnskap og læring?

Videre ønsker jeg å se på i hvilken grad kommunen legger vekt på læringsaspektet ved ungdomsråd og det å involvere ungdom i lokalpolitikken. Ungdomsråd er ikke ment å være kun en innflytelsesarena for barn og unge under myndighetsalder, men også en arena for å tilegne seg kunnskap om hvordan politikk fungerer og hvordan man kan benytte seg av de politiske kanalene. Slik blir ungdomsråd et nyttig verktøy på flere områder. Liden og Ødegård (2002:50) beskriver det slik:

En nesten like viktig motivasjon er at ungdomsrådene kan bidra til økt politisk deltakelse, til å oppdra de unge til å bli demokratiske borgere og til å være kritisk tenkende og kreative. Den sosialiserende effekten vektlegges, for på denne måten å styrke grunnlaget for den demokratiske styringsformen.

Begge ungdomsrådene har vært på kurs for å lære hvordan et ungdomsråd kan fungere, og hvordan de best kan få frem sine saker. Disse kursene har vært både i lokal, regional og til og med nordisk regi. Informantene er i så måte enige om at ungdommene har fått tilstrekkelig opplæring for å kunne få utrettet noe i kommunene. Begge informantene ser på ungdomsråd som en arena for læring i svært stor grad. Informanten fra Åfjord sier:

Det er jo viktig, for etter hvert skjønner de saksgangen i hvordan ting fungerer. Og hvilke kanaler de kan bruke for å påvirke dette. Så det er demokratilæring, det er det.

Informanten fra Lyngen kommune peker på at det i stor grad er de ungdommene som deltar i ungdomsrådet som får kompetansen. Likevel får alle ungdommene se hva ungdomsrådet driver med, men de får ikke den samme opplæringen. Dette er uheldig for de ungdommene som ikke deltar, men samtidig er det praktisk umulig at alle ungdommene i hver kommune skal sitte i ungdomsrådet. Tatt i betraktning at de fleste ungdomsråd har medlemmer i alderen 12-18 år, gir dette god anledning til at flere kan få delta i løpet av ungdomstiden. Samtidig praktiserer ungdomsrådene jevnlig utskiftninger. Likevel er det mange spørsmål knyttet til representasjon og deltagelse. Dette gjelder blant annet hvem som deltar. Er det bredden av ungdom, eller en utvalgt "elite"? Dette vil jeg komme tilbake til litt senere.

5.1.3 Hvilke betingelser forutsettes for et levedyktig ungdomsråd?

Videre er det interessant å se på hvilke faktorer som må være til stede for at et ungdomsråd skal fungere. I den forbindelse er jeg interessert i informantens syn på sin egen rolle som voksenkontakt. Ser voksenkontakten seg selv som avgjørende for ungdomsrådets virke? Et annet interessant forhold er rekruttering til rådene. Klarer man å rekruttere en bred gruppe av ungdommer? Og hvordan få ungdommene til å benytte seg av møte- og taleretten?

På spørsmål om hva voksenkontaktens rolle går ut på svarer begge at de er politisk valgt til å være en støtte for ungdomsrådet, en kontaktperson. Informanten fra Åfjord sier at det alltid er en av to kontakter fra kommunen som er til stede på møtene. Ungdomsrådet får opplæring i hvordan et møte fungerer og hjelp til å skrive referat. Voksenkontakten fra Lyngen sier også at hun hjelper ungdomsrådet med forskjellige arrangementer og formidler deres syn når de ikke selv møter i ulike fora. Begge informantene gir uttrykk for at de er engasjerte i sin rolle og gjør sitt beste for å bistå ungdomsrådet. Likevel er informantene svært uenige når det gjelder i hvilken grad voksenkontakten er avgjørende for hvorvidt ungdomsrådet fungerer bra. Informanten fra Lyngen kommune avviser at dette er tilfelle. Hun mener det først og fremst er ungdommene det kommer an på. Informanten fra Åfjord mener at stillingen er viktig. Men at det som betyr mest er om lederen og rådet for øvrig er synlige og villige til å ta initiativ;

Det kommer an på om vi finner en leder det er litt trykk i, og det har jo vi gjort.
Denne lederen tar initiativ. Det går ikke hvis ungdommene selv ikke tar initiativ.

En annen utfordring med ungdomsråd kan være rekruttering. For det første å engasjere ungdom til i det hele tatt å stille. For det andre å rekruttere ungdom fra ulike grupper, som kan være representativt for den samlede gruppen av ungdom i kommunen. Informantene opplyser at problemer knyttet til rekruttering varierer veldig fra år til år, og at det er vanskelig å se noe mønster i det. Ungdomsråd er tiltak som i stor grad igangsettes ”ovenfra” av voksne, og er i liten grad et resultat av de unges initiativ (Liden og Ødegård 2002:49). I så måte kan man se for seg at rekruttering kan være vanskelig, da ungdommene rett og slett ikke vet helt hva deltagelse i ungdomsrådet går ut på. Informantene opplyser at det i stor grad er de ressurssterke ungdommene som er med i ungdomsrådet. Denne betegnelsen er noe vag og kategoriserende, men er likevel hensiktsmessig å bruke her. Betegnelsen ressurssterk ungdom

kan beskrives som de samme ungdommene som er synlige i flere andre sammenhenger i kommunen når det gjelder deltakelse, engasjement og positiv utfoldelse på ulike arenaer. I Åfjord kommune er det tydelig at såkalt ressurssterk ungdom er sterkt representert i ungdomsrådet, da ungdomsrådet utgår fra de ulike elevrådene på skolene. Hvorvidt dette er problematisk eller ikke vil jeg komme tilbake til i analysen. Liden og Ødegård (2002) viser i sine analyser til at rekruttering til ungdomsråd ikke er entydig, og heller ikke består av kun ”eliteungdom”. Selv om det kan være vanskelig å rekruttere bredden av ungdom, understreker informantene at ungdomsrådet i enkeltsaker klarer å engasjere de fleste gruppene av ungdom. Informanten fra Åfjord kommune ser for seg at Ungdommens hus, som er under planlegging, vil være et tiltak med så bredt tilbud at det vil trekke til seg alle grupper av ungdommer i kommunen. Videre har ungdomsrådet i kommunen har blitt oppfordret til å ha bredde på sakene de engasjerer seg i.

Problemer knyttet til hvordan man skal få representanter fra ungdomsrådet til å møte i kommunestyret trekkes frem. Møtene kolliderer som oftest med skolen, og informanten fra Åfjord kommune mener de må komme opp med en ordning som gjør at representanter fra rådet kan stille på møtene uten at dette går utover skolen. Informantene har også samme erfaringer når det gjelder problemer knyttet til å holde på medlemmene over hele perioden da flere flytter på grunn av utdanning eller andre årsaker.

5.2 Ungdomsrådets erfaringer

Når det gjelder intervju av ungdomsrepresentantene ønsker jeg på mange måter å berøre de samme tema som med voksenkontaktene, men spørsmålsformuleringene er naturligvis noe endret. Jeg vil knytte svarene direkte opp mot hver kommune, dette for å kunne gjøre sammenligninger mellom kommunene i analysen. Jeg vil ikke nevne navn på informantene, men da det er to små kommuner og bare en leder i hver kommune er det enkelt å finne ut hvem som sier hva dersom man ønsker det. Da temaet for oppgaven ikke er av følsom karakter, vil ikke dette være noe stort problem.

5.2.1 Ungdomsråd som effektivt innflytelsesorgan?

Helt elementært for hvorvidt det i det hele tatt skal være noe vits i å ha ungdomsråd er at ungdommene må føle at politikerne tar de på alvor, at deres synspunkt er verdifulle og at de er mer enn et demokratisk alibi. Noe av ideen bak lokaldemokrati er at avstanden mellom de styrende og de som blir styrt, skal være kort. Det skal være lav terskel for å ta kontakt, og ungdommene må føle seg som likeverdige borgere.

Informantene har blandede erfaringer med aktiv deltakelse i kommunen. Informantene føler til en viss grad at de ikke blir tatt seriøst av politikerne, og at det er vanskelig å nå fram.

Lederen fra ungdomsrådet i Lyngen uttaler:

Jeg føler at vi blir tatt seriøst i noen grad, men at det enkelte ganger virker som at vi er med på kommunestyremøter og lignende bare for å være der som pynt. Politikere generelt har en holdning som ”Hei du engasjerte ungdom! Vi hører det du sier, men..”.

Det er uheldig dersom ungdommene føler at de bare er tilstede som et symbol, og ikke som en verdifull, ressurssterk representant for en viktig gruppe. Ungdomsrådene opplever det som problematisk at avgjørelsene synes å være tatt allerede før endelig vedtak fattes. Dette synes å være gjennomgående hos alle informantene. Frustrasjon er et begrep som dekker mye av det informantene formidler. Lederen fra Lyngen ungdomsråd sier det på denne måten;

Vi ungdommer er faktisk framtida, og det skal satses på oss.

Begge lederne opplyser at de møter på tre-fire kommunestyremøter i året. De møter stort sett bare dersom det er barne- og ungdomsrelaterte saker på sakslisten. I hvilken grad det føles naturlig for dem å møte i kommunestyret varierer. Lederen fra Åfjord synes det er naturlig å møte i kommunestyret, mens lederen i Lyngen føler seg mer som en gjest. Likevel har de gode erfaringer med å ta ordet. Lederen fra Lyngen ungdomsråd uttaler:

Jeg har tatt ordet og gått på talerstolen to-tre ganger, i tillegg til alle de mindre høytidelige møtene jeg har vært på. Jeg ble tatt godt imot og fikk en positiv opplevelse.

Samtidig peker informantene på frustrasjonen over å bli overhørt når de selv mener de har gode argumenter, at politikerne går tilbake på tidligere vedtak og generell mangel på troverdighet. Særlig i saker der ungdomsrådet har sterke meninger om rett utfall, føler de det svært urettferdig at politikerne tilsynelatende ikke tar hensyn til deres synspunkt. Lederen i Lyngen kommune nevner en sak om ny skole i kommunen som eksempel på en sak der hun ble svært skuffet over vedtak i kommunestyret. Hun forteller:

Det var på budsjettmøtet, hvor det var debatt om å bygge en ny barne- og ungdomsskole, og rive den gamle. Jeg talte for ny skole, og mot kutt i budsjettet til forprosjektet. Dette budsjettet var tidligere vedtatt til en ramme på 4,5 millioner. Likevel gikk politikerne fra det tidligere vedtaket, og brukte en av disse millionene på noe annet. Dermed blir skolen noe mindre enn først antatt, noe jeg og hele foreldregruppa ser på som negativt. Dette har blitt en vane blant politikerne. Jeg synes at de er lite troverdige, og burde stå fast ved det de har lovt og vedtatt tidligere.

Lederen fra Åfjord ungdomsråd har en lignende opplevelse i forbindelse med et skjebnetil et forsamlingshus i kommunen. Hun forteller:

Jeg føler ikke at alle politikere tar oss seriøst. På slutten av forrige skoleår jobbet vi hardt for å prøve å redde Furuly ungdomshus, men ordføreren prøvde ikke å hjelpe oss engang. Det eneste han sa var at det ikke var noe de kunne gjøre for oss. I en bisetning sa han at vi kunne bruke Imsen ungdomshus i stedet. Styret i Furuly sa at kunne gi huset videre til oss dersom kommunen ville gå god for oss.

Slik at de hadde en slags forsikring om at de ikke ble sittende igjen med huset. Svaret på denne ideen var at dette måtte tas opp i et kommunestyremøte, og siden de nettopp hadde hatt kunne det bli lenge til neste gang. Mange av de andre politikerne vi snakket med sa det var en bra sak vi kjempet for, og skrøt oss opp i skyene. Ingen av dem gjorde noe.

Kommunepolitikerne har helt sikkert et annet syn på de to sakene, men hvem som har mest feil eller rett i de to nevnte sakene er ikke poenget her. Faktisk nevnte voksenkontakten fra Åfjord den samme saken som vanskelig, men understreket at ungdommene i stedet skulle få et annet bygg til disposisjon, Ungdommenes Hus. Ungdomsrådet føler likevel at deres krav og ønsker ikke blir tatt hensyn til. Ungdom er nødt til å bli hørt i saker som angår dem. Men samtidig kan man ikke bare stille krav og forvente at de blir gjennomført. Dette er en vanskelig balansegang for begge parter. Dersom vedtak blir fattet mot ungdomsrådets vilje, må man bruke tid på å forklare de hvorfor det ble slik, i stedet for å bare slå fast at slik er det bare.

5.2.2 Læringsaspektet ved ungdomsråd

Ideene bak ungdomsråd er flere, men en av de mer sentrale er tanken om at deltakelse skal fungere som en læringsprosess der kunnskap og erfaring rundt demokrati erverves og stimulere til ytterligere interesse og engasjement. Slik lokaldemokrati fungerer som en ”skole i demokrati” skal ungdomsråd gjøre det samme. Ungdomsråd tillegges i så måte også en sosialiserende effekt.

Hvorvidt dette gjelder informantene er delt. Lederen fra Lyngen ungdomsråd har helt tydelig gode erfaringer i forhold til dette. Hun har lært mye om ulikhetene mellom lokalpolitikk og nasjonal politikk. Videre om hvordan også lokalpolitikk kan være preget av at politikere kjemper for bygda si heller enn kommunen som helhet. Lederen fra Lyngen ser ut til å ha hatt godt utbytte av deltakelsen i ungdomsrådet:

Det mest lærerike for meg er hvordan sakene behandles, og hvordan de fremmes i kommunestyret og andre organer. Det har også vært lærerikt selv å debattere og tale, og se reaksjoner og handlinger det medfører.

Dette faller helt sammen med deltakerdemokratiske idealer om at deltakelse avler gode samfunnsborgere, og at deltakelse fører med seg både samfunnsnyttige og individuelle fordeler, som læring og selvrealisering.

De andre informantene er mer usikker på hva de sitter igjen med, og klarer ikke å peke på noe konkret de har lært. Likevel viser det seg at alle informantene gjerne vil delta i lokalpolitikken også når de blir myndige, gjerne som representanter for et politisk parti. Dette viser at selv om ikke alle informantene har et bevisst forhold til hva de har lært, har deltakelsen vekket en interesse for politikk og har på ingen måte skremt de bort fra politikken. Dette selv om informantene, som vi har sett, ikke bare har positive erfaringer med saksbehandling og politiske vedtak.

Videre oppgir alle informantene at de kommer til å stemme ved valg. Selv om de har blandede erfaringer med lokalpolitikk har deltakelsen vekket et ønske om å være med å forandre lokalsamfunnet og bidra til å at det blir en bedre plass å leve. Det som ungdomsrådene opplever som urettferdig og frustrerende i lokalpolitikken ønsker de å gjøre noe med heller enn å gi opp før de har forsøkt. Lederen fra Åfjord ungdomsråd slår fast at:

Det er mange som klager over de som styrer landet og kommunen, men jeg mener at dersom du ikke bruker stemmeretten din så har du ingenting å klage over.

Sitatet er igjen et eksempel på nøyaktig det som er ønsket resultat av ungdomsråd og deltagelse mer generelt. Her ser vi at informanten har en holdning til deltakelse som kan settes i sammenheng med ideen om at deltakelse avler deltagelse. Dersom man ikke deltar, har man heller ikke noe man skulle ha sagt, og dersom man deltar på en arena er det større sjanse for at man også vil delta på flere arenaer.

Når det gjelder positive og negative erfaringer fra ungdomsrådet er informantene i stor grad tilfredse og positive til lokaldemokratiet som demokratisk organ. Informantene har mange av de samme erfaringene. Det som trekkes frem som negativt, er skuffelser knyttet til enkeltvedtak, politikernes troverdighet og manglende samsvar mellom lovnader og faktisk gjennomføring.

5.2.3 Hva skaper gode betingelser?

Det er flere faktorer som spiller inn for at et ungdomsråd kan betraktes som vellykket. Jeg ønsker å se på hvordan ungdommene ser på voksenkontaktens rolle og hva de anser som egne utfordringer.

Informantene er delt når det gjelder synet på voksenkontaktens rolle. Lederen fra Lyngen ungdomsråd mener voksenkontakten spiller en betydelig rolle for i hvilken grad ungdomsrådet fungerer. Ungdomsrådet ville fungert uansett, men voksenkontakten gir en trygghet som skaper en stabil grunn. Lederen fra Åfjord ungdomsråd mener at voksenkontakten ikke er avgjørende for rådet, fordi ungdommene i rådet selv er så selvstendige. Ingen av informantene har opplevd at voksenkontaktene har forsøkt å presse sin personlige mening eller sitt partis syn over på ungdomsrådet. De beskriver voksenkontaktens rolle som rådgiver og veileder. Informanten fra Åfjord har likevel opplevd at voksenkontaktene tidligere tok over møtene i for stor grad, i stedet for å være en diskret deltager som kan bidra når det trengs. Hun sier videre at dette er ment bare som velmenende råd fra voksenkontakten, men at det av og til kan bli litt mye. Lederen fra Åfjord ungdomsråd foreslår videre at ungdomsrådet selv kan være med å velge voksenkontakt for på den måten å sikre seg en kontaktperson som ungdomsrådet føler seg bekvem med. Alt i alt virker ungdommene likevel tilfredse med voksenkontaktens rolle.

Informantene peker på ulike utfordringer som ungdomsrådet står ovenfor. Blant annet gjelder dette å gjøre ungdomsrådet mer synlig, både for ungdom og lokalsamfunnet for øvrig. Lederen fra Åfjord ungdomsråd sier at ungdomsrådet må bli tydeligere på hvem de er, hva de driver med og hvordan barn og unge kan benytte seg av dem. Videre opplever begge lederne at det er uheldig at det er de samme ungdommene som alltid engasjerer seg i ulike råd og styrer både i regi av skolen og på fritiden. Informantene etterlyser også mer interesse fra politikerne for det de driver med. Lederen fra Åfjord ungdomsråd foreslår at en måte å bedre dette på kan være dersom ungdomsrådet får konkrete saker de skal jobbe med fra kommunen.

Lederen i Lyngen ungdomsråd forteller at de bruker media bevisst for å skape oppmerksomhet rundt rådet og enkeltsaker. Videre roses media for å være flinke til å stille

opp når ungdomsrådet ønsker å komme i avisa. Lederen understreker også viktigheten av å være synlige ovenfor politikerne;

Vi griper øyeblikkene vi har til å si vår mening, og prøver å være harde mot politikerne. Vi ønsker å gi dem noe å ”tygge” på. Samtidig er i hvert fall jeg slik at jeg ikke gir meg før jeg får det som jeg vil, og det tror jeg er viktig. I tillegg tror jeg det er viktig å skaffe seg kontakter i ulike foreninger og organer i kommunen.

Lederen av Lyngen ungdomsråd fremstår som svært reflektert, engasjert og oppriktig interessert i sin oppgave som leder i ungdomsrådet. Hun er bevisst på sin rolle og er et godt eksempel på de ressursene som ungdommene sitter på, som kommunen bør ta tak i og utnytte til fulle.

5.3 Hvorfor fungerer ikke alltid ordningen med ungdomsråd?

Tidlig i arbeidet med oppgaven var jeg i kontakt med en sentral representant fra Tromsø kommune i forbindelse med at jeg vurderte å bruke ungdomsrådet i Tromsø som eksempel på et velfungerende ungdomsråd. Nå viste det seg at ungdomsrådet ikke var aktivt, og jeg gikk derfor bort fra å bruke rådet som eksempel i oppgaven. Likevel ga representanten meg en vurdering av hvilke faktorer som må være til stede for å få et ungdomsråd til å fungere. Da han har nær kjennskap til ungdomsarbeid og forsøk på å inkludere ungdom i kommunens arbeid, er hans erfaringer verdifulle for denne oppgaven selv om Tromsø kommune ikke vil bli nærmere studert i oppgaven. Informantens erfaringer har allmenn interesse for alle ungdomsråd og kommuner som forsøker å etablere effektive medvirkningsorgan for ungdom. Han forteller at mangel på struktur førte til at det ikke ble noe kontinuitet og stabilitet rundt valg til ungdomsråd og videre oppfølging. Slik sluttet rådet etter hvert å eksistere uten at man egentlig var klar over at det skjedde før i ettertid. Videre peker representanten på at det er viktig at ungdommene selv styrer agendaen for hvilke saker de skal jobbe med og hvor fokuset skal ligge. Det nytter ikke å presse på de saker som de selv egentlig ikke ønsker å jobbe med. Representanten peker videre på at det er viktig at kommunen stiller med strukturelle rammer, økonomiske bevilgninger og ideelt sett en egen stilling som kan fungere som rådets høyre hånd. Kommunen må være med å skape en arena hvor ungdom kan involveres i samfunnsrelaterte og politiske spørsmål i en setting som føles naturlig for dem.

5.4 Oppsummering av voksenkontaktene og ungdomsrådets erfaringer

Voksenkontaktene har ulike erfaringer med ungdomsråd og ungdoms deltagelse i lokaldemokratiet. Begge uttrykker et ønske om å inkludere kommunens ungdommer i lokaldemokratiet, men har ikke samme syn på i hvilken grad dette allerede er oppfylt i kommunene. Voksenkontakten fra Lyngen kommune ser ingen mangler ved kommunens innsats og tilrettelegging i forhold til kommunes ungdommer, noe som står i kontrast til ungdomsrådslederens erfaringer. På spørsmål om hva som kan gjøres for å gi ungdomsrådet bedre betingelser i kommunen uttaler lederen for rådet:

Det er det bare fantasien som kan sette en stopper for.

Enkelte vil kanskje se denne kommentaren som ung og naiv, drømmende og en lite konkret uttalelse. Men det er denne troen på at alt er mulig som er så inspirerende og positiv hos informanten. Det er slike ambisjoner jeg savner hos voksenkontaktene, og videre er dette et bilde på det som i oppgaven blir omtalt som ”ung optimisme”, som kommunene er nødt til å ta vare på. Voksenkontakten fra Åfjord kommune fremstår som noe mer nyansert når det kommer til å analysere egne resultat. Han er mer opptatt av prosessen frem mot det som forhåpentligvis er på god vei mot å bli et levende og velfungerende ungdomsråd. Representanten fra Tromsø kommune peker på mye av det samme som ungdomsrådene i Lyngen og Åfjord gjør. Særlig går rekruttering, valg, kontinuitet, økonomi og deltagelse på ungdomsrådets premisser igjen.

Informantene fra ungdomsrådene har til dels ulike erfaringer og tanker rundt det å delta i ungdomsråd og lokalpolitikk. Det de likevel har til felles er en reflektert og moden holdning til forholdet mellom det de anser som negative aspekter ved lokaldemokratiet og ønsket og evnen til å gjøre noe med det. Selv om de trekker frem flere negative erfaringer og forteller om konkrete saker der de føler seg overkjørt, ser ikke dette ut til at de har mistet troen på at det er mulig å påvirke og forandre lokalsamfunnet. Snarere tvert imot ser dette ut til å ha skjerpet deres engasjement.

6 Analyse

6.1 Innledning

Vi har til nå sett på ordningen med ungdomsråd i to utvalgte kommuner. Gjennom intervju av kommunenes representanter, ungdomsrådenes representanter, demokratiteori og offentlige dokumenter og skriv som omhandler ungdom, representasjon og medvirkning har vi fått et utgangspunkt for den videre analysen. Med hjelp av det teoretiske utgangspunktet vil jeg nå drøfte hva slags betydning ordningen med ungdomsråd har i forhold til ønsket om økt innflytelse og deltakelse for ungdom.

6.2 Har ungdom reell innflytelse og medvirkning gjennom ungdomsrådene?

Synet på barn og unge som uferdige med mangelfull utvikling sammenlignet med et voksent individ, er blitt erstattet av et syn der barn og unge blir sett på som kompetente aktører. Med dette utgangspunktet blir ikke ungdom sett på som en midlertidig avvikergruppe, men som et viktig speilbilde av fremtiden. Ungdom blir med andre ord sett på som kompetente og meningsbærende – og de skal delta i demokratiet (Liden 2002:10).

Både gjeldene litteratur på området ungdom og demokrati og en rekke offentlige dokumenter og initiativ viser at det er bred enighet om at ungdom bør og skal ha innflytelse i lokaldemokratiet. Ideen om å inkludere ungdom som en naturlig del av demokratiet er relativt ny, og kan ses i sammenheng med den bølgen i offentlig sektor som omtales som New Public Management. Her er bruker- og borgerfokusering et av tre hovedelementer, som innebærer en rekke initiativ for å rette søkelyset på økt innflytelse og medvirkning fra brukernes eller innbyggernes side. Slik vil en brukerorientert offentlig forvaltning styrke nærdemokratiet (Øgård 2005:29f). Innflytelse og medvirkning er også sentrale begrep innenfor demokratiteori, da særlig de deltakerdemokratiske retningene og deliberativ demokratiteori. Gjennom intervjuene fant jeg skjevheter mellom informantenes erfaringer. Dette gjelder særlig mellom de to intervjugruppene, voksenkontaktene og ungdomsrådsrepresentantene. Men også innad i de to gruppene. Både Lyngen kommune og Åfjord kommune har aktive ungdomsråd. Begge kommunene oppgir et ønske om å gi ungdommene reell innflytelse og

makt, og voksenkontaktene oppgir selv at de i stor grad gir de unge nettopp dette i ulik grad. Informantene viser til konkrete saker hvor ungdommen har hatt innflytelse. Ungdommene er derimot av en noe annen oppfatning og opplever ofte at de blir overkjørt av politikerne i politiske spørsmål som angår dem. Det er ikke slik at en av partene har mer rett enn den andre, men alle erfaringer og synspunkt må anses som likeverdige. Dersom ungdomsrådsrepresentantene føler de ikke blir tatt på alvor, så er dette en reell oppfatning for dem, selv om voksenkontaktene ikke er enige i at de ikke tar ungdommene seriøst. Det er derfor viktig å ta slike signaler på alvor, og vurdere om forbedringer kan finne sted.

Carole Pateman hevder at deltakelse ikke må begrense seg til kun å gjelde det nasjonale. Hun er opptatt av å knytte deltakelse til det dagligdagse og lokale, som folk flest kan relatere seg til. Slik blir ungdomsråd et godt eksempel på at deltakelse ikke trenger å rette seg mot "storpolitikk", men like gjerne handle om lokalsamfunn og lokaldemokrati. Ungdomsråd representerer en måte å involvere folket i de lokaldemokratiske prosessene på som antas å ha konsekvenser på flere nivå, både for ungdomsrådet selv, kommunen og samfunnet som helhet. Carole Pateman hevder at deltakelse avler deltakelse. I et ideelt demokrati, vil nok Patemans antakelse være korrekt. Men dersom deltakelse avler deltakelse, er borgerne nødt til å føle at deres deltakelse er verdifull, nyttig og fører frem til noe. Dersom en borger opplever deltagelse som noe negativt er det større sjanse for at vedkommende vil unnlate å delta ved neste anledning. Dersom et ungdomsråd eller en ungdomsrådsrepresentant gang på gang føler seg oversett av politikerne kan dette føre til at man mister tillit til demokratiet og deltakelse som samfunnsnyttig og egennyttig verdi, og at Patemans antagelse om at deltakelse avler deltakelse får motsatt effekt; deltagelse avler avmakt. Ungdom må være representert i det politiske liv, og denne representasjonen kan stå som en verdi i seg selv. Men dersom representasjonen ikke fører noe sted, mister verdien sin egenverdi. I følge Pateman begrunnes bred deltakelse også ut fra et behov om å legitimere beslutninger. Dersom ungdomsråd brukes kun som et verktøy for å legitimere beslutninger er dette uheldig. Det finnes likevel ikke noe grunnlag for å påstå at dette er tilfelle i Lyngen og Åfjord kommuner.

I så måte er det veldig viktig at ungdom føler seg som medborgere. For at de skal gjøre det, er de nødt til å bli anerkjent og opparbeide tillit til systemet. Da må politikerne på statlig nivå legge til rette for og presse på for at kommunene skal opprette handlingskraftige organ for ungdom. Vi har sett at det allerede eksisterer et press på kommunene fra statlig hold om å aktivt inkludere ulike marginaliserte grupper i lokaldemokratiet. Dette inkluderer grupper som

eldre, innvandrere og ungdom. Når det gjelder ungdom må kommunene følge opp og tørre å slippe ungdom til på flere måter enn det som gjøres i dag. Det er ikke nok å ha en forskrift der det står at ungdommene har tale- og møterett. Medvirkning og deltakelse må være naturlige elementer i lokaldemokratiets forhold til ungdommene. Politikerne må aktivt involvere ungdommene i det politiske virke. Dette er særlig viktig i begynnelsen, før ungdomsrådet etter hvert kan stå mer på egne ben. Det kreves derfor mye tilrettelegging og grunnarbeid for å få et ungdomsråd til å fungere. Men dersom en kommune får innarbeidet gode rutiner på hvordan et ungdomsråd skal drives, vil det etter hvert gå lettere. Både kommunen og ungdommene vil tjene på å ha utviklet gode rutiner for ungdomsrådet. Flere av informantene ga også uttrykk for at etablering og utvikling av ungdomsråd er en omfattende og krevende prosess som krever tid og ressurser, og en god porsjon tålmodighet.

Dersom man får ungdomsrådet til å fungere i en kommune vil dette være et skritt i riktig retning med hensyn til det Benjamin Barber omtaler som ”strong democracy”. Han ønsket seg tilbake til den opprinnelige betydningen av demokrati; folkestyre. Ungdomsråd er et representativt organ, og ikke folkestyre i den forstand. Men rådet representerer en underrepresentert gruppe i samfunnet og bidrar til deltakelse som i alle fall minner om den brede deltakelsen Barber ser for seg. For at ungdommene skal oppleve reell innflytelse i lokaldemokratiet er det mest hensiktsmessig dersom man først klarer å etablere et velfungerende ungdomsråd. I dette ligger det en forutsetning om god opplæring, trygge omgivelser for ungdom, en grundig introduksjon til ”makten” og det å klare å få ungdommene til å føle seg trygge på seg selv og egne evner. Når ungdomsrådet er ”oppe og går” kan man begynne å forvente å se resultater av rådets arbeid i form av medvirkning og innflytelse i forhold til kommunestyret, men også i forhold til synliggjøring i eget lokalmiljø. Med andre ord kan man ikke forvente at innflytelse skal komme med en gang og av seg selv. Det tar tid å etablere et handlekraftig ungdomsråd. Både Lyngen kommune og Åfjord kommune har hatt ordningen med ungdomsråd relativt lenge, og bør i så måte ha hatt god tid til å skape gode vilkår for innflytelses- og medvirkningsorgan for ungdom. I den grad rådene ikke fungerer optimalt i de to kommunene, kan man derfor ikke skyldes på at ordningen er ny og ikke godt nok innarbeidet i kommunen.

Deltakelse som verdi innenfor det lokale selvstyre knyttes også til det å redusere avstanden mellom de styrende og de som blir styrt. Ungdomsråd er i så måte en god måte å redusere denne avstanden på. Intervjuene viser også at ungdommene føler en nærhet til makten, selv

om de også opplever begrenset innflytelse. Ikke minst får ungdommene et innblikk i hvordan lokaldemokratiet fungerer på godt og vondt. Gjennom deltakelse blir innbyggernes suverenitet realisert. Begrepene demokrati og deltakelse brukes ofte retorisk som honnørord for å beskrive det lokale selvstyret. Det er viktig at disse begrepene ikke bare blir tomme ord, men også har reelt innhold. Gjennom deltakelse skal folkets vilje komme til uttrykk. Ved at ungdomsrådet, eller representanter fra dette, har tale- og møterett i kommunestyremøtene åpner dette for direkte innflytelse. I stedet for indirekte innflytelse ved for eksempel valg eller gjennom andre kanaler, når ungdom direkte frem til politikerne som tar avgjørelsene. Vi får en direkte kontakt som kan illustreres slik:

Ungdom (borger) → politiker (styrende)

Dette i motsetning til en indirekte innflytelse, hvor borgeren må kanalisere sine synspunkt gjennom et mellomledd:

Borger → valg/aksjon/organisasjon → politiker

I så måte har ungdomsrådet en unik posisjon i lokaldemokratiet. Alle innbyggere kan i teorien ta direkte kontakt med politikerne i alle kommuner, men ved å være inkludert i de politiske beslutningsprosessene stiller ungdomsrådet likevel i en særklasse når det gjelder den direkte adgangen de har til de politiske prosessene og beslutningstakerne. Gjennom ungdomsrådet blir kontakten med politikerne forsterket, og de får en adgang til beslutningsarenaen som er helt spesiell. Slik blir ungdomsrådet inkludert i den prosessen som finner sted i forkant av en avgjørelse. Denne posisjonen ser vi at ungdomsrådene i de to utvalgte kommunene benytter seg av til en viss grad. Likevel kunne de vært flinkere til å møte opp i kommunestyret og benyttet seg av taleretten i større grad. Men det er begrenset hvor mange barne- og ungdomsrelaterte saker som behandles i kommunestyremøtene til en liten kommune i løpet av et år. En gjennomgang av møteprotokollene til de to kommunene viser at det er få saker som kan relateres direkte til barn og ungdom¹⁴. Det at ungdomsrådslederne møter to til fire ganger

¹⁴ <http://www.afjord.kommune.no/?itemid=500000235>
<http://www.lyngen.kommune.no/index.php?id=103481>

i året, må derfor sies å være bra. Man kan ikke forvente at ungdommene skal møte i de andre sakene. Dette på grunn av at de ikke kan være så mye borte fra skolen og fordi mange av sakene rett og slett ikke er av interesse.

Dersom vi ser på det deliberative demokratisynet er det nettopp prosessen som er sentral. Ungdomsrådet og kommunestyret vil i denne sammenheng ses som likeverdige aktører. Gjennom samtale og diskusjon vil man finne en løsning, men i dette tilfelle vil det alltid være kommunestyret som har den avgjørende myndighet. Likevel er det viktig at ungdommene tas med på prosessen og at deres argumenter blir hørt og tatt til etterretning. Deliberasjon innebærer drøfting og fri meningsutveksling, der målet er konsensusbaserte løsninger. Både ungdommene og kommunen må se synlige resultat av ungdomsrådets arbeid. Selv om ungdommene bare kan være med på behandlingsprosessen bør ikke dette bli et hinder for den muligheten for innflytelse de faktisk innehar.

I Stortingsmelding nr 39 (2001-2002) heter det:

Et overordnet prinsipp for arbeidet med barn og ungdoms deltakelse og innflytelse er å sikre reell innflytelse som gir synlige resultater, både på kort og lang sikt. Det er viktig at premissene gjøres klare, slik at medvirkning ikke fører til frustrasjoner og manglende tro på at det nytter å engasjere seg.

I maktutredningen understrekes det at ungdom trenger skolering, samtidig som det "ligger en fare i at de unges vurderinger og erfaringsgrunnlag overprøves, og at tiltak for dialog strander på grunn av aksepterte maktrelasjoner" (Liden 2003:118). Dette samsvarer med oppgavens funn, da ungdommene til tider opplever å bli overkjørt og redusert til en legitimerende aktør. Ungdomsrådet bidrar til å legitimere politikernes satsing på ungdomssaker, samtidig som de gis begrenset mulighet for å påvirke "rammebetingelsene for kommunikasjon og politiske prioriteringer" (ibid). Dersom ungdomsrådet bevisst eller ubevisst blir brukt som en legitimerende aktør for politiske beslutninger uten å gis reell innflytelse er dette svært uheldig. Det ser imidlertid ikke ut til å være tilfelle i kommunene som er presentert i denne oppgaven. Det er likevel ingen grunn til å slå seg til ro med dagens situasjon i de to kommunene. Ungdommene bør i enda større grad taes med i prosessene, og gis en visshet om at deres mening teller. Ut fra et deliberativt perspektiv ser vi at ungdommene må behandles

som likeverdige aktører i prosessen. Samtidig som de etter hvert får en forståelse av at avgjørelser tas mot deres vilje, på sikt det beste for fellesskapet.

Når jeg går gjennom sakspapirer og møteprotokoller til Lyngen kommune og Åfjord kommune oppdager jeg en vesentlig ulikhet mellom to kommunene ¹⁵. Voksenkontaktene i begge kommunene har oppgitt at lederen i ungdomsrådet får sakspapirene i forkant av et kommunestyremøte og avgjør selv om hun vil kalle inn ungdomsrådet til drøfting av sakene, og om ungdomsrådet skal møte i det aktuelle kommunestyremøtet. Ulikheten ligger i at lederen av Lyngen ungdomsråd alltid er nevnt med navn på lik linje med alle medlemmene av kommunestyret på møteinnkallingene og på møtereferatene. Slik er det presisert at lederen i ungdomsrådet er kalt inn til møte, og dersom hun stiller er det alltid ført i møtereferatet. I saksdokumentene til Åfjord kommune finner jeg ikke ungdomsrådet eller medlemmer av dette nevnt. Dette kan tyde på at ordningen med ungdomsråd er mer formalisert i Lyngen kommune enn i Åfjord kommune. I hvor stor grad dette er problematisk, kan diskuteres. Men det handler om synliggjøring, bevisstgjøring og å sende ut signaler om at ungdomsrådet er ansett som en likeverdig part av lokaldemokratiet. Dette kan tolkes som at ungdomsrådet i Lyngen er mer institusjonalisert enn i Åfjord kommune.

Ungdomsrådets erfaringer fra begge kommunene er delte når det gjelder i hvilken grad de føler at de har faktisk innflytelse. Informantene har en viss tendens til å henge seg opp i enkeltvedtak, men har også positive erfaringer knyttet til innflytelse. Da ungdomsrådet kun deltar på de sakene som angår barn og unge, er det naturlig at de er opptatt av enkeltvedtak. Selv om de kan oppleve nederlag i enkeltvedtak er det viktig å motivere de til å fortsette det viktige arbeidet de gjør.

¹⁵ <http://www.lyngen.kommune.no/sakspapirer.5771.no.html>
<http://www.afjord.kommune.no/?itemid=500000234>
<http://www.afjord.kommune.no/?itemid=500000235>

6.3 Ungdomsråd – skole i demokrati?

Læringsaspektet er sentralt innenfor demokrati verdien og også innenfor deltakerdemokratiske retninger. Dette anses som viktig, da man gjennom deltakelse ”oppdras” til å bli gode borgere som kan de demokratiske spillereglene. Det finnes ulike slike læringsarenaer i demokratiet, der ungdomsråd utgjør et godt eksempel. De deltakerdemokratiske begrunnelsene for hvorfor bred politisk deltakelse er viktig handler nettopp om det å tilegne seg kunnskap, læring og, gjennom dette, selvtillit. Slik får deltakelse en egenverdi, utover det å gjøre valg mellom konkurrerende eliter. Dette henger også sammen med den sosialiserende effekten ungdomsråd tenkes å ha. Gjennom intervjuene ser vi at voksenkontaktene legger mye vekt på læringsaspektet ved ungdomsråd. Ungdomsrådene har vært gjennom flere kurs der de har lært om hvordan man best kan jobbe i rådene. Ungdommene lærer seg demokratiske spilleregler og hvordan saker og prosesser behandles i de ulike lokaldemokratiske arenaene. Læring må i så måte anses som en verdi i seg selv av voksenkontaktene. Det er viktig at voksenkontaktene mener at ungdomsrådet har et stort læringsutbytte av deltakelsen, men viktigst er hva ungdommene selv synes.

Selv om svarene fra ungdomsrådsrepresentantene spriker noe, er det spesielt en informant som skiller seg ut i positiv forstand med å ha svært gode erfaringer knyttet til deltakelse og læring. Lederen fra Lyngen ungdomsråd viser tydelig at hun har tilegnet seg kunnskap, og hun gir også uttrykk for en stor grad av sikkerhet og selvtillit i forhold til egen innsats og egne evner knyttet til medvirkning og innflytelse. Informanten har tro på ungdomsrådets posisjon i kommunen, og deres muligheter for å legge føringer på prosesser og avgjørelser. I etterkant av intervjuene fremstår lederen fra Lyngen ungdomsråd som den mest aktive av informantene, og vi kan derfor antyde at det er en sammenheng mellom grad av deltakelse og grad av eget utbytte og erfaringer. Dette kan ses i sammenheng med Patemans antagelser om at deltakelse avler deltakelse. Ved å være aktiv i lokaldemokratiet har informanten ”lært deltakelse”, og på den måten sett verdien av dette. Slik kan erfaring med deltakelse føre til et ønske og behov om ytterligere engasjement og medvirkning. Vi ser også at deltakelse har ført til kunnskap, læring og selvtillit, slik Pateman ser det for seg. I dette ligger også behovet for selvrealisering, og ikke i den negative forstand som Elster (1983) snakker om. Mennesket har behov for å realisere seg selv på ulike måter, og en mestringsfølelse i form av deltakelse og medvirkning i lokalsamfunnet kan være en måte å gjøre dette på. Slik lærer ungdommen ikke bare om

demokratiet og samfunnet, men også om seg selv. Dette bringer oss igjen tilbake til koblingen det er mellom ungdomsråd som skole i demokrati og ungdomsråd som en del av den sosialiseringprosessen barn og unge gjennomgår.

Til tross for at ungdomsinformantene legger ulik vekt på læringsaspektet ved deltakelsen, viser det samlede inntrykket av intervjuene at de alle har lært mye selv om de ikke klarer å konkretisere det på direkte spørsmål. De reflekterer rundt det å delta i lokalsamfunnet, påvirke beslutninger og det å være en borger. Alle informantene er helt tydelige på at de kommer til å benytte seg av stemmeretten, og de kan også tenke seg å være aktive i kommunepolitikken i fremtiden. Dette viser at selv om ikke alle informantene kan peke på noe konkret de har lært, har de lært at de har evnen og muligheten til å være med å forme samfunnet, påvirke prosesser og bidra til et bedre lokalmiljø. Videre ser vi at de har lært å snakke i forsamlinger, forstå saksgang og rutiner, fått et innblikk i hvordan "systemet" fungerer, sett nytten av å bruke andre kanaler, som media og organisasjoner, lært å innta standpunkt og argumentere for dem. De skuffelser de har opplevd i forhold til ungdomsrådet og lokalpolitikken ser ikke ut til å ha skremt dem fra å delta, men heller skapt et skjerpet ønske om å endre det de opplever som urettferdig og galt. Lederen fra Lyngen ungdomsråd uttaler:

Jeg håper de er klar over at vi ikke lar oss pirke på nesa selv om vi ikke er voksne. Har jeg bestemt meg for noe, klarer ikke engang Jens Stoltenberg å få meg til å skifte mening.

Maktutredningen advarer likevel mot å begrunne ungdoms medvirkning ut fra dens oppdragende funksjon for senere politisk engasjement (Liden 2003:118). Ved at fokus flyttes fra målet om reell påvirkning til dannelses og "oppdragelse" frykter Liden at ungdom kan miste troen på muligheten til innflytelse. Fokus bør være på ungdomsråd som et effektivt medvirkningsorgan for ungdom, og ikke på ungdomsråd som et kommunalt oppdragende organ. Gjennom intervjuene ser det likevel ikke ut til at informantene ser noe negativt knyttet til læringsaspektet, men heller ser det som en nyttig konsekvens som følge av deltakelsen i ungdomsrådet. Samlet ser det ut som både voksenkontaktene og ungdomsrådsrepresentantene ser på deltagelse i ungdomsråd som "skole i demokrati" i større eller mindre grad. Deltakelse har ført til kunnskap og læring, som igjen har ført til selvtillit og tro på at det er mulig å påvirke lokalpolitikken.

Et annet aspekt ved politikk, både på internasjonalt, nasjonalt og lokalt nivå er å forstå ”spillet”. Politikk handler mye om kontakter, byttehandler og nettverksbygging. Lederen i Lyngen ungdomsråd ser ut til å ha skjønt betydningen av å bruke andre kanaler enn kun den direkte kontakten til kommunestyret for å skaffe ungdomsrådet både publisitet og innflytelse. Hun nevner at ungdomsrådet bruker media bevisst for å få publisitet rundt ungdomsrådet og på konkrete saker de arbeider med. Ofte er det ungdomsrådet som kontakter pressen med et ønske om å komme på trykk. Videre understreker hun hvor viktig det er å skaffe seg kontakter i ulike foreninger og organer i kommunen. Slik viser lederen i Lyngen ungdomsråd at hun har forstått betydningen av kontakter og nettverk, hun skjønner ”spillet”. Dette kan minne om trekk fra den konkurransedemokratiske retningen, hvor rasjonelle, nyttemaksimerende vurderinger ligger bak handlinger og valg. Slik bruker ungdomsrådet omgivelsene til å fremme egne hensikter.

6.4 Betingelser og utfordringer

Tidligere publikasjoner om barn og unges medvirkning viser at en viss skolering og veiledning er nødvendig for at medvirkningsprosjekt, som ungdomsråd, skal komme i gang og opprettholdes (Liden 2003, Liden og Ødegård 2002). Det er her voksenkontakten i hver kommune kommer inn. I intervjuene ser vi at voksenkontaktene har ulikt syn på egen rolle. Voksenkontakten fra Lyngen kommune ser ikke sin rolle som avgjørende, mens kontakten fra Åfjord kommune mener voksenkontakten spiller en stor, om ikke avgjørende, rolle. Også informanten fra Tromsø kommune understreker betydningen av at kommunen bistår ungdomsrådet, ideelt sett med en lønnet stilling, som skal være rådets høyre hånd. Ungdomsrådet er ikke udelt positiv til voksenkontaktens rolle, men ser likevel nytten av dens eksistens. Selv om deltakelse i seg selv anses som demokratilæring, vil læringsutbyttet bli ytterligere forsterket dersom man kan ha en veileder eller mentor tilgjengelig. Slik blir voksenkontaktens rolle sentral. Likevel kan det stilles spørsmål ved rollen i dens nåværende form. Personen er ikke valgt av ungdomsrådet selv og har en noe diffus rolle i forhold til egne oppgaver. I så måte legges voksenkontaktens innsats i stor grad opp til voksenkontakten selv. Slik kan valg av voksenkontakt være avgjørende for i hvilken grad ungdomsrådet blir et effektivt organ eller ikke.

Ordningen med ungdomsråd mangler et klart mandat, og det er i meget stor grad opp til hver enkelt kommune hvordan de organiserer rådet og hvilken myndighet det gis. Dette kan ha både positive og negative effekter. Hvis staten hadde utarbeidet klare retningslinjer og et felles mandat for ungdomsrådene, ville det kanskje vært enklere for kommunene å opprette og utvikle ungdomsråd. Da hadde det fulgt en forpliktelse med ungdomsrådet. Ulempen ville vært at kommunen hadde mistet den friheten de har til å etablere medvirkningsorgan tilpasset de lokale forhold. Svakheten med dagens ordning er at ungdomsrådet lett kan forsvinne i intet, dersom kommunen ikke har noe eller noen å stå ansvarlig ovenfor.

Alle informantene peker på utfordringer knyttet til rekruttering. Dette innebærer å ha bredde på representantene i forhold til kjønn, alder, skole, bakgrunn og interesser. Da deltagelse i ungdomsråd er frivillig, er det vanskelig og også uhensiktsmessig å rekruttere ungdommer fra underrepresenterte grupper dersom de ikke ønsker å være med. Ungdomsråd må i all hovedsak være forbundet med frivillighet. Liden og Ødegård (2002) viser at det er en nær sammenheng mellom konvensjonell og ukonvensjonell deltagelse, noe som gjør at vi kan se bort fra antagelsen om at deltagelse i ungdomsråd kun appellerer til en viss gruppe ungdommer. Det kan være nærliggende å tenke seg at deltagelse i form av aksjoner og lignende vil appellere til en gruppe ungdom, mens deltakelse i for eksempel ungdomsråd vil appellere til en annen gruppe ungdom. Det viser seg derimot at jo oftere man deltar i aksjoner, jo mer aktiv vil man også være i de mer tradisjonelle aktivitetene. For å klare å rekruttere bredden av ungdom, bør man heller bruke tid på å utvikle et åpent og aktivt ungdomsråd som gjør seg selv synlig i kommunen, og som på denne måten skaper en interesse rundt rådet som på sikt fører til rekruttering fra alle lag av samfunnet. Det at deler av ungdomsrådet i Åfjord kommune utgår fra elevrådene kan være uheldig på den måten at det blir de samme ungdommene som går igjen på flere arenaer. Slik mister ungdomsrådet noe av den bredden det tenkes å ha. Samtidig utgjør dette bare en del av rådet. Det å ha engasjerte ungdommer i rådet kan derfor vurderes som viktigere enn å ha helt åpne valg. Samtidig er det ofte snakk om små kommuner, og det at samme person har flere verv er derfor ikke uvanlig.

Ungdomsrådene understreker også viktigheten av å være synlig i lokalsamfunnet. Informanten fra Åfjord mener ungdomsrådet må markere seg sterkere og gjøre folk oppmerksom på at de eksisterer og hva de jobber med. Lederen fra Lyngen ungdomsråd sier at de bruker media bevisst for å promotere seg selv og sakene sine. Samtidig må

ungdomsrådet selv være helt bevisste på hva deres rolle er, slik at de kan formidle dette til andre ungdommer og til lokalsamfunnet for øvrig.

Lederen fra Åfjord ungdomsråd nevner også muligheten for at ungdomsrådet kan få konkrete oppgaver fra kommunen, som en måte å aktivisere rådet på og gjøre det mer synlig. Dette er et godt initiativ, som bør vurderes i de ulike kommunene. Dersom ungdomsrådet får oppgaver av kommunen som de senere må presentere for kommunestyret eller aktuelle etater, får også ungdommene trening i å snakke foran en voksen forsamling. Voksenkontakten fra Åfjord kommune så på utfordringer rundt det å få ungdomsrådet til å møte i kommunestyremøtene som en stor utfordring. Det er viktig at ungdomsrådet blir en naturlig del av kommunens virke og at det føles naturlig for ungdommene og delta aktivt i de møtene og utvalgene de har tilgang til.

6.5 Ungdom og medvirkning – symbolpolitikk eller realpolitikk?

I Norge er man opptatt av å ha levende lokalsamfunn, da disse på mange måter utgjør grunnlaget for samfunnet vårt. Ved å skape trygge og gode lokalmiljø, legger man til rette for velferdssamfunnet slik vi kjenner det i Norge i dag. I denne sammenheng spiller kommunene en helt spesiell rolle. Kommunene er viktige demokratiske organer og står for store deler av den tjenesteytingen vi møter i vårt dagligliv. Det er da også kommunene som har fått den viktige oppgaven med å inkludere ungdom i lokalsamfunnet. Dette er en avgjørende oppgave på mange måter, som kan ha store positive konsekvenser dersom man lykkes i å etablere gode medvirkningstiltak for ungdom. De kommunalt ansatte må etterleve de signaler som kommer fra staten, også signaler om at ungdom skal inkluderes i lokaldemokratiet i mye større grad enn det som har vært tilfellet i de fleste kommuner tidligere. Barber uttrykker bekymring for det han omtaler som en minimalisert borgerrolle. Bred og aktiv deltakelse fra ungdom gjennom tiltak som innføring av ungdomsråd kan bidra til at borgerrollen forsterkes.

Så langt har vi sett at det er mange elementer ved ordningen med ungdomsråd som kan knyttes til deltakelsesverdien i det lokale selvstyret. Den deliberative demokratiretningens fokus på meningsdanning gjør det nærliggende å også trekke paralleller mellom deliberative retninger og ungdomsråd. I ungdomsråd finner meningsutveksling sted først mellom medlemmene i rådet, før ungdomsrådets meninger og argumenter fremstilles i kommunestyret

eller andre organ i kommunen. Den deliberative demokratiteorien antar at deltakerne i samfunnet deler en forpliktende målsetting om å komme til enighet, og at selv om ikke alle enes om en avgjørelse vil likevel mindretallet se at avgjørelsen var til fellesskapets beste. Dette aspektet ved deliberativ demokratiteori stiller store krav til borgerne, og må vel mer sees som et ideal enn et absolutt krav. Det kan være vanskelig å forstå de prioriteringer og avgjørelser politikerne tar når dette går mot ungdomsrådets synspunkt. I mange tilfeller handler dette om økonomiske rammer, og ikke om vilje til å gjennomføre ungdomsrådets ønsker som sådan. Det vil være hensiktsmessig for begge partene dersom ungdomsrådet i større grad får innblikk i kommunens økonomiske situasjon og hvordan man ofte må gjøre umulige valg som alltid vil gå utover en tredjepart.

Selv om det deliberative perspektivet ser borgerne som likestilte, er det vanskelig å se for seg at en ungdomsrådsrepresentant på femten år i praksis stiller som likestilt borger med en som har vært i kommunepolitikken i mange år. Selv om ungdommene ofte kan gjøre gode vurderinger, vil en politiker som oftest ha mye mer erfaring i argumentasjon, taleteknikk, kjenne de ”rette folkene” og systemet for øvrig. Å påstå at ungdomsrådet og kommunestyret er likestilte blir derfor noe ukorrekt. Det som imidlertid er korrekt, er at det kan være et mål at ungdomsrådet skal føle seg likestilte med kommunestyret, og på den måten være viss på at deres meninger blir hørt.

En annen utfordring både voksenkontaktene og ungdomsrådsrepresentantene trekker frem er problemer i forhold til fravær på skolen i forbindelse med å delta på kommunestyremøter og andre møter i regi av kommunen. Disse møtene finner som oftest sted midt i skoletiden, og representantene fra ungdomsrådet risikerer å miste mye verdifull undervisning ved å bruke tiden på kommunestyremøtene. Hvis det lar seg gjennomføre, kan en mulighet være å få engasjement i ungdomsråd registrert som valgfag. Da det ofte er lederen som møter i kommunestyremøtene og bruker mest tid på ungdomsrådet, vil det eventuelt være kun lederen som kan benytte seg av en slik ordning.

7. Avslutning

Før avsluttende konklusjoner trekkes, vil jeg gå tilbake til oppgavens problemstilling:

1. **”Hva slags betydning har ordningen med ungdomsråd i forhold til innflytelse og deltakelse fra ungdom?”**

Denne problemstillingen fører med seg følgende underspørsmål

- a. **”I hvor stor grad har ungdommene reell innflytelse?”**
- b. **”I hvilken grad fungerer ungdomsråd som ”skole i demokrati”?”**
- c. **”Hvilke elementer må være til stede for at ungdomsrådet skal fungere, og hvilke utfordringer møter ungdomsrådene?”**

For å besvare problemstillingen vil jeg først gi en fremstilling av hovedfunnene relatert til underspørsmålene, før jeg avslutningsvis går tilbake til hovedproblemstillingen for å se på hva slags betydning ordningen med ungdomsråd har i forhold til økt innflytelse og deltakelse for ungdom.

7.1 Ungdomsråd – politisk lekestue?¹⁶

Målsettingen med denne oppgaven har vært å vise i hvilken grad ungdomsråd fungerer som et vellykket innflytelsesorgan i to utvalgte kommuner, og hvilke utfordringer en slik ordning møter. Ungdomsråd er en ordning med gode hensikter, til dels krevende gjennomføring, vekslende resultat og mange utfordringer.

Ungdomsråd er en ordning som skal gi ungdom under myndighetsalder innflytelse og medvirkning i lokaldemokratiet. Det kan imidlertid stilles spørsmål ved ordningens legitimitet, virke og effektivitet. Ungdomsråd kan betegnes som en ”organisatorisk hybrid” (Liden og Ødegård 2002:53), og kan anses som en ordning hvor symboleffekten settes foran ordningens egentlige intensjoner. Om denne noe negative diagnosen av ungdomsråd er korrekt, vil besvares avslutningsvis.

a) ”I hvor stor grad har ungdommene reell innflytelse?”

Gjennom denne oppgaven har vi sett at ordningen med medvirkningsorgan i forholdet mellom ungdom og lokaldemokratiet reiser flere spørsmål og utfordringer. På spørsmål om ungdom har reell innflytelse er det vanskelig, og også uhensiktsmessig, å gi et entydig ja/nei-svar. I de kommunene jeg har sett på, oppleves intensjonen bak ungdomsrådet ekte og genuint fra kommunenes side. Likevel opplever ungdommene selv at de har begrenset innflytelse. Med dette menes at de får snakke, men opplever begrensede muligheter for faktisk å bli hørt. Dette henger også noe sammen med at ordningen med ungdomsråd mangler et felles mandat og en formalisering, og at det derfor er vanskelig å vite hva man egentlig skal forvente av gjennomslagskraft for ungdomsrådene. Dersom ungdomsråd kun er ment å være rådgivende organ for kommunen fungerer ordningen bra. Men dersom man gjennom ungdomsrådet ønsker å gi ungdommene reell makt, fungerer ordningen ikke tilfredsstillende. Innflytelse er et noe vagt begrep som kan tolkes på ulike måter. Innflytelse må bety mer enn å ha rett til å komme med sine meninger. Innflytelse må også innebære at argumentene tas til etterretning, og at man i den grad det er mulig forsøker å inkludere ungdomsrådets syn i kommunens beslutningsprosesser. Det er helt tydelig at ungdomsrådet har gode muligheter til å komme

¹⁶ Uttrykket ”Ungdomsråd – Politisk lekestue” er hentet fra Liden (2003): *Ungdom, makt og mening*.

med sine meninger og har alle muligheter til å stille i de fora de ønsker. Men innflytelse og medvirkning blir tomme ord dersom politikerne ikke tar ungdommene seriøst, men bare bruker de som et legitimerende organ for allerede vedtatte beslutninger. Det viktigste er at ungdomsrådet tas med i prosessen frem mot en beslutning, slik at de føler at deres meninger er tatt høyde for.

Dersom et ungdomsråd deltar i lokalpolitikken, men i realiteten ikke har mulighet for å påvirke beslutninger kan dette føre til mistillit og en følelse av avmakt ovenfor lokaldemokratiet og det politiske systemet. Deltakelse er derfor ikke synonymt med et vellykket demokrati. Deltagelse må også innebære reell innflytelse og en trygghet i forhold til systemet. Dersom en gruppe ungdommer ser at ungdomsrådet blir overhørt og overkjørt, vil dette mest sannsynlig føre til at akkurat denne gruppen får svekket tillit til demokratiet. Dersom dette skjer over tid med ulike grupper vil medborgerrollen reduseres til, i beste fall, en passiv valgdeltaker.

I dette tilfellet kan vi slå fast at ungdomsrådene i de to kommunene har begrenset reell innflytelse sett med ungdomsrådernes øyne, men at rådene er på god vei til å bli effektive medvirkningsorgan som kan bidra til å fremme ungdommenes ønsker og behov. Medvirkningsaspektet er ikke fraværende, men mangler fremdeles noe tyngde for at vi kan si at ungdomsrådene innehar stor innflytelse.

b) I hvilken grad fungerer ungdomsråd som ”skole i demokrati”?

Læringsaspektet ved deltakelse i samfunnet legges særlig stor vekt på innenfor deltakerdemokratiske retninger. Vi har sett at læringsaspektet tillegges stor vekt også av ungdomsrådene og voksenkontaktene. Det er særlig voksenkontaktene som ser dette aspektet ved ungdomsråd som svært sentralt. Men også ungdomsrådet ser at de har lært mye av deltakelsen. Ikke alle informantene fra ungdomsrådene er like bevisste på sine egne erfaringer, men gjennom egne refleksjoner og svar viser de at de sitter igjen med mye kunnskap og erfaringer rundt deltakelse, demokrati, medborgerrollen, medvirkning og politikk. De har også lært mer konkrete ting som å snakke i forsamlinger, ta standpunkt og argumentere for dem. Informantene er særlig reflekterte når det gjelder det å delta/ikke delta i forhold til mulighet for medvirkning, og ser at dersom man ikke deltar kan man heller ikke i

ettertid komme og klage. Slik ser vi at ungdomsråd i stor grad fungerer som ”skole i demokrati”.

c) Hvilke elementer må være tilstede for at ungdomsrådet skal fungere, og hvilke utfordringer møter informantene?

Gjennom denne oppgaven har vi sett at voksenkontakten er viktig for ungdomsrådets arbeid og kontakt med de politiske kanalene. Informantene er likevel ikke enige i hvor stor grad denne kontakten spiller en avgjørende rolle. Samtidig ser vi at spørsmål knyttet til rekruttering er aktuelt i begge kommunene. Rekruttering foregår med utgangspunkt i skolene, og både ungdom og politikere er med på å velge ut ungdomsrådene i begge kommunene. Problemer knyttet til kontinuitet og stabilitet i forbindelse med flytting og store avstander i kommunene nevnes. Ungdomsråd mangler et klart mandat og en sterk formalisering, og det blir i derfor i stor grad opp til hver enkelt kommune hvordan rådene skal organiseres og hvor stor innflytelse de skal få. En formalisering av ungdomsrådene kan føre til at de får en sterkere stilling i kommunen. Samtidig kan det å legge føringer på ungdomsrådene i for stor grad være uheldig, da de er avhengige av å formes ut fra lokalt skjønn. En balansegang mellom kontroll og frihet er derfor det optimale. Ungdomsrådene i begge kommunene må også jobbe med å være mer synlige i lokaldemokratiet. Dette kan gjøres blant annet ved hjelp av media. Å inkludere ungdom i konkrete saker, ved å gi de ulike arbeidsoppgaver, kan også være med på å synliggjøre ungdomsrådet både ovenfor politikerne og ovenfor lokalsamfunnet for øvrig.

”Hva slags betydning har ordningen med ungdomsråd i forhold til innflytelse og deltakelse fra ungdom?”

Staten, med Kommunal- og regionaldepartementet og Barne – og likestillingsdepartementet som pådrivere, ønsker større grad av fokus på å inkludere og engasjere ungdom i lokaldemokratisk deltakelse, samt å gi ungdom økt innflytelse og medvirkning. Som iverksetter av mange statlige initiativ er det kommunene som er ansvarlige for å inkludere underrepresenterte grupper, som ungdom, i lokaldemokratiet. Bakgrunnen for økt fokus på ungdom og deltakelse er å inkludere ungdom i lokaldemokratiet på et tidlig tidspunkt, da det viser seg at førstegangsvelgere og unge voksne har særlig lav valgdeltakelse. I tillegg er unge under myndighetsalder en viktig brukergruppe for kommunens velferdstjenester, og i så måte

har kommunene behov for kontakt med denne gruppen. Unge voksne er også underrepresentert i folkevalgte organer, og ved å inkludere ungdom på et tidlig tidspunkt, håper man at dette skal få konsekvenser for senere engasjement.

Deltakelse danner sammen med effektivitet og frihet det kommunale selvstyrets verdigrunnlag. Deltakelse er i mange sammenhenger ansett som en forutsetning for et velfungerende samfunn. Ulike teoriretninger innenfor demokratiteori har, som vi har sett, imidlertid ulikt syn på medvirkning og deltagelse.

Ordningen med ungdomsråd er på mange måter et bra initiativ i forhold til å skape levende lokaldemokrati basert på folkets deltagelse. Likevel mangler ordningen foreløpig noe tyngde og tradisjon for at den kan fungere optimalt. For de ungdommene som deltar i ungdomsrådene, ser vi klare positive følger som kunnskap og læring, mestringsfølelse, innflytelse og medvirkning. Negative erfaringer knyttet til deltagelsen retter seg i stor grad mot det å bli overhørt, oversett og redusert til et legitimerende symbol for allerede vedtatte beslutninger.

I medvirkningstiltak er prosess, innflytelse, læring og sosialisering sentrale begreper. Disse kan settes i sammenheng med både deltakerdemokratiske og deliberative demokratiretninger. Selv om deliberativt demokrati og deltakerdemokrati er to selvstendige retninger innenfor demokratiteori, kan det i dette tilfellet være hensiktsmessig å knytte de to retningene sammen. Der deltakerdemokrati understreker læring, kunnskap og selvtillit, legger den deliberative retningen vekt på meningsdanning, prosess og argumentasjon. I forhold til ungdomsråd og medvirkning går disse elementene i stor grad over i hverandre, hvor det ene påvirker det andre. Selv om ungdomsråd og medvirkning mest åpenbart kan knyttes til deltakerdemokrati og deliberativt demokrati, ser vi også trekk fra den konkurransedemokratiske retningen i empirien. Dette gjelder spesielt lederen fra Lyngen ungdomsråd som gir uttrykk for å ha forstått ”spillet” i politikken, og verdien av å vite hvilke kanaler man skal bruke for å fremme egne saker og meninger.

Ungdomsråd har positiv betydning for ungdoms deltagelse og innflytelse i lokaldemokratiet. Dette gjelder likevel først og fremst de ungdommene som faktisk deltar. Det kan tyde på at ungdomsråd ikke representerer bredden av ungdom, men de ungdommene som ofte blir betegnet som ”de ressurssterke”. Det ser likevel ut til at ungdomsråd klarer å engasjere

bredden av ungdom i enkeltsaker. Ungdomsrådet må sies å ha noe begrenset innflytelse i kommunens beslutningsprosesser. Det vil likevel ikke være riktig å beskrive ungdomsrådene i Lyngen kommune og Åfjord kommune som politiske lekestuer heller enn demokratiske institusjoner, slik Liden (2003) antyder. Det er tydelig at ungdom ønsker mer innflytelse, og det er også vilje i kommunen til å gi ungdom dette. Det gjenstår å se om viljen overføres til praksis, og om ungdomsrådene i Lyngen kommune og Åfjord kommune kan vokse frem som levende eksempler på at det er mulig å skape effektive medvirkningsorgan for ungdom.

I forhold til deltakelse er ungdomsråd en hensiktsmessig måte å inkludere ungdom i lokaldemokratiet på. Man må likevel ta i betraktning at dette i stor grad gjelder en begrenset gruppe ungdom. Dersom ungdomsrådet fungerer bra, kan det i enkeltsaker engasjere bredden av ungdom i kommunen. Deltakelse er imidlertid ikke synonymt med innflytelse. I forhold til innflytelse har ungdomsråd en noe mer tvetydig rolle. Dersom deltakelse fører til innflytelse, vil ungdomsråd kunne spille en stor rolle i forhold til ungdom og medvirkning. I både Lyngen og Åfjord kommuner ser det imidlertid ut til at ungdomsrådet har begrenset innflytelse, men at rådene er på vei til å bli institusjonalisert i lokaldemokratiet.

8 Litteraturliste

- Andersen, Svein (1997). *Case-studier og generalisering*. Fagbokforlaget.
- Baldersheim, Harald og Lawrence E. Rose (2005). *Det kommunale laboratorium*. Fagbokforlaget.
- Barber, Benjamin (1984). *Strong Democracy*. University of California Press.
- Berglund, Frode og Marte Winsvold (2005). *Unge folkevalgte*. Norsk institutt for by – og regionforskning. NIBR-rapport 2005:9.
- Bjørklund, Tor (2001). ”Den stadig synkende deltakelsen ved lokalvalg – noen årsaker og konsekvenser”, i Bernt Aardal (red.): *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*. Kommuneforlaget.
- Bjørklund, Tor (2005). ”Maktutredningens diagnose av lokaldemokratiet”, i Jo Saglie og Tor Bjørklund (red.): *Lokalvalg og lokalt folkestyre*. Gyldendal.
- Elster, Jon (1983). ”Offentlighet og deltakelse”, i Trond Bergh (red.): *Deltakerdemokratiet. Teori og praksis*. Universitetsforlaget.
- Eriksen, Erik Oddvar og Jarle Weigård (1999). *Kommunikativ handling og deliberativt demokrati*. Fagbokforlaget.
- Grimen, Harald (2003). *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*. Universitetsforlaget.
- Hagen, Roar (1996). ”Rational Choice”, i Heine Andersen og Lars Bo Kaspersen (red.): *Klassisk og moderne samfunnsteori*. Hans Reitzels Forlag A/S.
- Hagen, Terje P. og Rune J. Sørensen (2001). *Kommunal organisering*. Universitetsforlaget.

- Klemetsdal, Hilde (2000). *Demokrati og liberale verdier. Er kritikken av det liberale demokratiet berettiget?* Hovedoppgave i statsvitenskap, Oslo: Universitetet i Oslo.
- Liden, Hilde (2003). "Ungdomsråd -. Politisk lekestue?", i Fredrik Engelstad og Guro Ødegård (red.): *Ungdom, makt og mening*. Gyldendal.
- Liden, Hilde og Guro Ødegård (2002). *Ungt engasjement*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 6/02.
- Pateman, Carole (1970). *Participation and democratic theory*. Cambridge University Press.
- Pettersen, Per Arnt og Lawrence E. Rose (1997). "Den norske kommunen: Hva har politikerne ønsket, og hva ønsker folket?", i Harald Baldersheim, Jan Fridthjof Bernt, Terje Kleven og Jørn Rattsø (red.): *Kommunalt selvstyre i velferdsstaten*. Tano Aschehoug.
- Ringdal, Kristen (2001). *Enhet og mangfold*. Fagbokforlaget.
- Ringkjøb, Hans-Erik (2000). "Tar partiene representativitet på alvor?", i Audun Offerdal og Jacob Aars (red.): *Lokaldemokratiet. Status og utfordringer*. Kommuneforlaget.
- Rose, Lawrence (2005). "Demokratiteori – forventninger og virkelighet", i Harald Baldersheim og Lawrence E. Rose (red.): *Det kommunale laboratorium*. Fagbokforlaget.
- Schumpeter, Joseph A. (1943). *Capitalism, Socialism & Democracy*. Routledge.
- Skimmeli, Marit (2000). *Medvirkning for barn og unge i lokaldemokratiet. Kartlegging og analyse av barne – og ungdomsråd i norske kommuner*. Hovedoppgave i statsvitenskap. Trondheim: NTNU.
- Strømsnes, Kristin (2003). *Folkets makt. Medborgerskap, demokrati, deltakelse*. Gyldendal.
- Thagaard, Tove (1998). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget.

Øgård, Morten (2005). "New Public Management – fornyelse eller fortapelse av den kommunale egenart?", i Harald Baldersheim og Lawrence E. Rose (red.): *Det kommunale laboratorium*. Fagbokforlaget.

Østerud, Øyvind, Fredrik Engelstad og Per Selle (2003). *Makten og demokratiet. En sluttbok fra Makt – og demokratiutredningen*. Gyldendal.

Dokumenter:

(BLD) Barne- og likestillingsdepartementet (2007): *Satsing på barn og ungdom. Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2007*.

Tilgjengelig fra:

http://www.regjeringen.no/Upload/BLD/Barn%20og%20Ungdom/BLD_Satsning_pa_barn_og_unge_2007.pdf

[lest 22.05.07]

(BLD) Barne- og likestillingsdepartementet (2006): *Ungdom må få reell innflytelse*.

Pressemelding nr 06050.

Tilgjengelig fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/pressesenter/pressemeldinger/2006/Ungdom-ma-fa-reell-innflytelse.html?id=104431>

[lest 01.03.07]

(KRD) Kommunal- og regionaldepartementet (2003): *Lokaldemokratiprosjekter i regi av KRD*.

Tilgjengelig fra:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/Kommune_og_fylkesforvaltning/Lokaldemokrati/Lokaldemokratiprosjekter-i-regi-av-KRD.html?id=414337

[lest 01.03.07]

NOU 2006:7: *Det lokale folkestyret i endring? Om deltaking og engasjement i lokalpolitikken.*

Stortingsmelding nummer 39 (2001-2002): *Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge.* Barne – og likestillingsdepartementet.

Internettkilder:

Fra Statistisk Sentralbyrå:

SSB: http://www.ssb.no/kommuner/hoyre_side.cgi?region=1938: *Tall om Lyngen kommune.*
[Sist lest: 15.11.07]

SSB: <http://www.ssb.no/vis/regledig/om.html>: *Om statistikken.*
[Sist lest: 15.11.07]

SSB: <http://www.ssb.no/kommuner/region.cgi?nr=16>: *Tall om Åfjord kommune.*
[Sist lest: 15.11.07]

Fra Lyngen kommune og Åfjord kommune:

<http://www.lyngen.kommune.no/>: *Lyngen kommune.*
[Sist lest: 15.11.07]

<http://www.lyngen.kommune.no/index.php?id=103481>: *Møteinnkallinger, saksdokumenter og møteprotokoller.*
[Sist lest: 15.11.07]

<http://www.lyngen.kommune.no/sakspapirer.5771.no.html>: *Sakspapirer.*
[Sist lest: 15.11.07]

<http://www.afjord.kommune.no>: Åfjord kommune
[Sist lest: 15.11.07]

<http://www.afjord.kommune.no/?itemid=500000235>: Møteprotokoller
[Sist lest: 15.11.07]

<http://www.afjord.kommune.no/?itemid=500000234>: Møteinnkallinger.
[Sist lest: 15.11.07]

Fra regjeringen:

<http://www.regjeringen.no/krd/html/valg2007/bk5.html>: VALG 2007, Landsoversikt.¹⁷
[Sist lest: 15.11.07]

¹⁷ Da SSB ikke har publisert oppdatert informasjon om Kommune – og fylkestingsvalget 2007, anbefalte SSB denne internettsiden fra KRD.